

študentski list

Ljubljana, 29. decembra 1965
Letnik XVI. Stevilka 12

tribuna

srečno 66 uredništvo tribune

OSTI TEDNA

ALI GRE RES ZA LJUBEGA BOGA?

(Nadaljevanje in konec)

Nobeno izhodišče ne sme prepričevati, da se ne bi dijaki korektno seznanili tudi z drugimi stališči; zapadli pa bi v popolni relativizem, ki ga odklanjata tako marksizem, kot katoliške filozofije, če ne bi seznanili dijake z njimi kritično, kritično s stališča, ki ga štejejo za pravilnega. »Pri pouku filozofije naj dijak osvoji temeljna spoznanja marksistične filozofske misli ob kritični primerjavi z najvažnejšimi klasičnimi in sodobnimi strujami idealistične in nemarksistične materialistične filozofije, pravi na primer naš učni načrt za gimnazije. Izhajati iz marksistične filozofske pozicije pa pomeni tudi kritičnost do izhodišč idealističnih filozofij, v konkretnem primeru tudi filozofsko kritiko filozofskih dokazov za bivanje božje. Nobena filozofija se ne more odreči te problematike in nobena ni »nevtralna«; lahko je nevtralna do vprašanja božjega bivanja, ne more pa biti nevtralna do dokazov za to bivanje, ki jih navaja neka filozofija. Dialektičnega materializma in drugih marksističnih teorij v imenu zahteve po laični šoli očitno ni mogoče odpraviti iz šole.

Šolski programi za osnovne in srednje šole so v modernih državah v načelu enotni na osnovi odločitev državnih ali nekaterih osrednjih družbenih organov. Za katerekoli teorije in metode se ti organi odločijo in na kakršenkoli način se odločijo, vedno obstaja določeno število učiteljev in učencev, ki sprejemajo za svoje druge teorije in končne svetovnonazorske posledice. To pa ni isto, kot preganjanje nekaterih svetovnih nazorov. Država oziroma organi, ki predpisujejo programe, imajo pravico zahtevati od učiteljev, da učijo po predpisanem programu, in učitelji imajo pravico zahtevati od učencev, da poznajo vse, kar program od njih zahteva. Nihče pa ne more biti izključen iz šole ali kako drugače zapostavljen, če ob učenju in ob poznavanju predpisane snovi sam pritrjuje drugim (tudi svetovno nazorskim) mnenjem in to tudi javno izraža. (O tem bi lahko najlepše pričali dijaki srednje verske šole v Mariboru, ki so obiskovali državno gimnazijo.)

Da je tisti, ki predava stvari, v katere ni prepričan, verjetno (ne pa nujno) slabši pedagog, da pri tem lahko niha med občutkom »dvojnega morala« in težnjo, da bi »sabotiral« predpisani program v korist svojih nazorov, je seveda možno. Toda tega se lahko rešimo le, če se odrečemo stališču, da šola ne more biti privatna stvar učiteljev ali privatnih ustanov, ali pa da kršimo osnovne ustavne pravice učiteljev in učencev.

3. Avtor se čudi Pintarjevemu strahu pred dvobojem šol s Cerkvijo. Cerkev da ima pri verouku za cilj le, da »formira dobrega kristjana, ki bo istočasno zavezan in pošten socialistični državljan, ker to zadnje nujno izvira iz definicije dobrega, sodobnega katoličana.« Nikakor ne dvomim v iskrenost avtorjevega prepričanja, da je lahko dober katolik tudi dober član socialistične skupnosti. Ni mogoče

tudi zanikati, da so pri nas in v svetu mnogi — tudi ugledni — katoliki in cerkveni dostojanstveniki, ki so prepričani, da katoličani lahko in celo morajo sprejeti za svoje socialistične družbene ideale in socialistično družbeno ureditev. Če le spomnimo na zadnji poziv dunajskega kardinala Koeniga na vatikanskem koncilu, naj katoličani v socialističnem svetu iskreno sodelujejo pri ekonomskem napredku domovine, demonstrirajoč tako, da religiozno življenje ne paralizira človeka, temveč mu daje novih energij.

Avtorju pa je verjetno znano, da obstoje v Cerkvii vplivni krogi, ki še vedno vztrajajo pri trditvi Pija XI, da se pojma katoličan in socialist izključujeta; da papeške enciklike od Leona XIII dalje vsemu učenju cerkvenih očetov (in še učenju Tomaža Akvinskega povrh) navkljub še vedno proglašajo, da ima privatna lastnina proizvajalnih sredstev osnovo v naravnem pravu in da je torej neodpravi- liva; da pomeni za nekatere vodilne katoličane, kot so ljudje pri uredništvu osrednje rimske jezuitske revije, komunizem še vedno le »rušilca človeka in vseh človeških vrednot«. Prav jezuitom pa je Pavel VI. pred kratkim poveril kot posebno nalogo boj z ateizmom. In če je jezuitski general pred koncilskim zborom obljubil takojšnjo »zdaj je čas akcije« izdelavo »konkretnega načrta« z upoštevanjem »tehničnih in eksaktnih metod« za »enotno akcijo v svetovnem merilu« s ciljem ustvariti krščansko družbo, kar da bo zahtevalo »reformo socialnih struktur«, ki se lahko doseže le s »prisotnostjo

odnosu katoličanov do socializma lahko zato le z veseljem pozdravimo.

4. F. Križnik ostro ugovarja temu, da bi bil dialektični materializem v odnosu do religije znanstveni svetovni nazor, ker da »izkustvena znanost in svetovni nazor nista isto«.

Vsaka razprava o tem bi zahtevala najprej opredelitve, kaj kdo pojmuje pod izkustveno znanostjo in znanostjo, kaj pod svetovnim nazorom in kaj je dialektični materializem. Za kaj takega tu ni prostora; zato le toliko:

Nobenega smisla nima primerjati glede znanstvenosti — v smislu skladnosti z dognanji izkustvenih znanosti, o katerih govori avtor — dialektični materializem z religijo nasploh. Religije nasploh ni. Možna je le primerjava s predstavami o svetu, družbi in človeku, ki jih vsebujejo razni religiozni sistemi. Mislim, da se marksizem izda take primerjave ni treba bati. Morda misli avtor na to, da so ateistična ali teistična izhodišča za izkustveno znanost neprimerljiva in da je zato neopravičeno govoriti o dialektičnem materializmu kot znanstvenem nazoru.

Nobena izkustvena znanost ne bo »dokazala« eksistence Boga, še manj seveda njegove neeksistence (negativnih eksistenčnih sodb pač ni mogoče dokazovati). Vsak znanstvenik, tudi veren, pa dela v svoji znanosti brez »hipoteze o bogu«. Dialektični materializem prenaša to izhodišče vsake znanosti na celoten človekov odnos do sveta: ne izhaja iz trditve, da boga ni, temveč enostavno ne pravi, da bog je. Če v tem smislu je upravičen, da nosi naziv znanstveni svetovni nazor. Za tistega, ki priznava transcendenco, tak znanstveni nazor pač ne more biti najboljši nazor o svetu, prav zato pa tudi nima razloga, da bi bil užaljen, kot meni avtor, če se marksizem v razmerju do religije proglašja za znanstveni svetovni nazor.

Marko Kerševan

ASI NAŠEGA STOLETJA

Pri Ljubljanskem dnevniku so nas pravkar prikrajšali za še enega od mnogih izobraževalnih užitkov, ki nam jih ta list nudi v hvalevredni obilici. Pred dnevi je namreč v podlistku z naslovom Asi našega stoletja nehal izhajati življenjepis angleškega izobčenca in silnega lokostrelca Robina Hooda. Da ne bi kdo mislil, da je nehal izhajati zato, ker je bilo z njim kaj narobe, naj takoj povem, da ga je konec samo zato, ker je Robin Hood izdihnil in se je s tem zgodba avtomatično končala.

Vem, da je Dnevnik list za širok krog bralcev, da zahaja v mnoge delavske in kmečke domove, da torej mora (to nalogo so si res zadali z vso resnostjo, takoj bomo videli, da je res) ljudi ne samo zabavati, ampak tudi izobraževati. Zato je razumljivo, da v mastno tiskanih naslovih uporabljajo v izobraževalne namene namesto domačih besed, ki so pre malo intelektualne, besede kot KIDNAPIRATI (namesto ugrabiti), LJUBLJANSKI HOSPITAL (namesto bolnišnica), afriški SUMMIT (namesto vrh) in podobne lepe besede, ki naj prenesejo visoki intelektualni duh Dnevnikovih novinarjev med naše zaostalo, neintelektualno ljudstvo. Zdaj pa so

prizadevni možje od Dnevnika ugotovili tudi, da naše ljudstvo naseda zgodovini, ki se moti, zato so jo prizadevno popravili. Doslej je namreč veljalo, da sta kralj Rihard Levjesrečni in Robin Hood živela nekako v času med zadnjimi križarskimi vojnami in po njih, to je v trinajstem stoletju. Toda da je naše, dvajseto stoletje prikrajšano za takega junaka, kot je bil Robin Hood? Ne, tega vendar pri Dnevniku ne morejo dopustiti!

Od zdaj je namreč Robin Hood as našega stoletja. Takorekoč James Bond z lokom. Kako neumna je zgodovina, da se zmoti za celih sedem stoletij!

Pa si res ne morem misliti drugega, kot da so pri Ljubljanskem dnevniku iz dneva v dan večji Asi našega stoletja!

Mate Dolenc

TOPLIFIKACIJA

...n kot proizvajal...
Električne energije in toplote za ogrevanje pri razvoju velikih mest. Omenil je buren razvoj toplifikacije v zadnjih 20 letih v Ameriki in Evropi, vendar je ta razvoj šel dokaj mimo

Ko že govorimo o razvoju toplifikacije, priporočamo (uredništvu Dnevnika) še kanec slovenifikacije, medtem ko nam je upanje na spametifikacijo Ljubljanskega dnevnika že splahnelo.

Factotum

TVORNICA

KANCELARIJSKIH STROJEVA I PRECIZNE MEHANIKE

LJUBLJANA

Tvornici kancelarijskih strojeva i precizne mehanike, TOPS, LJUBLJANA

Preživeli Slovenci vam sporočamo, da kljub temu, da moramo kupovati vaše izdelke, ki jih reklamirate v nam nerazumljivem jeziku, še vedno nekateri razumemo našo materinščino. Hkrati pa vam priporočamo, da poskušate tudi VAŠ jezik malce izpraviti.

SODOBNA PISARNA

Revija za organizacijo in mehanizacijo pisarniškega poslovanja

SAVREMENI BIRO

Casopis za organizacijo i mehanizacijo kancelarijskega poslovanja

Uredništvo in uprava

LJUBLJANA, ROŠKA C. 19

EPIGRAM

Vesni Marinčič

Oprostite, Vaša visokost, mi mojo vso predrznost, da Vam naperim tole ost: kaj je namen ocenjevanja, kaj je kritikovanje Vašega pisanja, se, kot kaže praksa, Vam le malo sanja

AFORIZMI

DENAR

Danes so na svetu pismeni, nepismeni in polpismeni. Kadar pa gre za denar, postanejo vsi enaki.

DINAR

Tudi na prosveto se gleda skozi dinar, toda dinar je neprozoren.

KRATICA

Skrašujemo delovni čas, da bi bili sestanki daljši.

PREBIJANJE

Ljudje se prebirajo skozi življenje z glavami. Zato so pri mnogih obisljane.

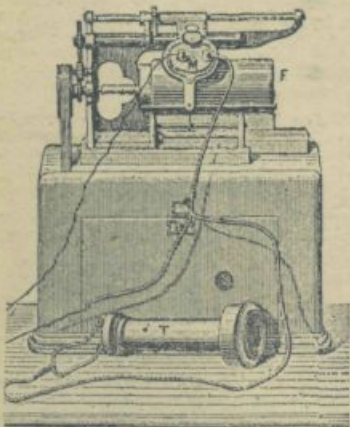
DELOVNA DEŽELA

Naša dežela je delovna. To se najbolj vidi okoli poldneva na naših ulicah.

Ratko Orozovič

Na naslovni strani:
Pomenek, foto Stojan Kerbler

UREDNIŠKI ODBOR:
FRANCE ANŽEL (TEHNIČNI
UREDNIK)
IVO MARENK
RASTKO MOČNIK (ODGOVORNI
UREDNIK)
VILIBALD NOVAK (SEKRETAR)
MILAN PINTAR
DIMITRIJ RUPEL

TRIBUNA — IZDAJA UO ZSJ
— UREDNIŠTVO IN UPRAVA
TRG REVOLUCIJE 1/II — TELEFON 21-280 — TEKOCI
CUN 503-608-72 — LETNA
ROCINA TISOC DINARJEV
POSAMEZEN IZVOD 40
DINARJEV — ROKOPISOV IN
FOTOGRAFIJ NE VRACAMO —
TISKA CP DELO, LJUBLJANA,
TOMSIČEVA 1, TELEFON
23-522 — POSTNINA PLAČANA
V GOTOVINI.

DEDEK MRAS PRIHAJA

Na osnovi demokratične razprave na tribunah, v tisku in vodstvih zveze, se študentska skupščina kot najvišji forum ljubljanskih študentov opredeljuje za naslednjo **RESOLUCIJO O SOCIALNEM IN MATERIALNEM POLOŽAJU STUDENTOV**.

I.
Današnje visokošolsko izobraževanje je daleč preraslo stari tip univerze s povsem avtonomno strukturo. Družbena praksa ne preneha več nikakršnega ograjevanja in izjemnosti odnosov v visokem šolstvu. Vsaka nedovzetnost stare univerze za družbene potrebe se rešuje z brezpozorno ustanovitvijo nove visoke šole. Odgovornost univerze, univerzitetnih delavcev in študentov je zato pred družbo večja kot kadarkoli prej. Toda tudi obratni odnos je intenziviran.

Ta demokratizacija izobraževanja mora imeti za nujno posledico univerzo kot bistveni kanal socialne gibljivosti (družbene selekcije). Univerza ne more biti indiferentna do socialne strukture študirajočih, če ni indiferentna tudi do usode družbe. Nam se problem zastavlja kot vprašanje selekcije.

Iluzija je govorjenje o kakršnikoli demokratizaciji izobraževanja, ne da bi dali osnovni poudarek ravno tem elementom.

Medtem ko smo s spomladansko I. resolucijo opredelili naš odnos do delovne selekcije (poudarek na študijski sposobnosti), je pričujoča resolucija opredelitev do vprašanja vplivnosti materialnega faktorja na selekcijo.

II.

Materiaini položaj in kvaliteta izobraževanja sta občutljivi merili zrelosti naše družbe in njenega vodstva. Izobraževanje je namreč eno najbolj občutljivih območij družbenega dogajanja.

Neodgovorno je zato obsojanje visokega šolstva, da ne zna gospodariti z velikimi sredstvi, ki so mu na razpolago in da jih nerazumno zabija v zidove. Ob tem je namreč vsem znano, da so kapacitete visokega šolstva z ozirom na število študirajočih dvakrat premajhne.

Nekaj posebnega je vprašanje kvalitete izobraževanja. To si vse naše šole ena drugi odrekajo.

Ob tem pa vendarle pričujemo razpravljanje o kvalifikacijski strukturi kot o prvem pogoj razvoja.

Kompleks teh vprašanj — probleme politike izobraževanja — naj univerzitetni odbor obdeli in pripravi za spomladansko študentsko skupščino.

V sklopu teh vprašanj gre mesto tudi 7. decembra objavljenemu predlogu zakona o financiranju izobraževanja. Toda kot pri večini predpisov s tega področja je čas razprave skrčen na minimum, zato s tega mesta zahtevamo, da komisija za financiranje izobraževanja pri ZIS podaljša rok za predložitev pripomb za mesec dni.

III.

Trenutna situacija v štipendiranju (35-odstotno zmanjšanje števila štipendij, 30-odstotni padec realne vrednosti štipendije), ki po relativnem izboljšanju lani kaže zopet vsaj tako kritično sliko, s kakršno smo bili soočeni jeseni 1963, govori o nesistematičnosti pri podeljevanju sredstev za študij.

Nujna je med seboj in z družbenimi potrebami usklajena, se pravi sistematična rešitev vseh vprašanj financiranja študija in socialne strukture študentov.

Štipendiranje je način financiranja, ki mu naše gospodarstvo danes ni doraslo. Če so bili pri tem doseženi nekateri uspehi, gre mnogokrat zahvala izrecnemu političnemu pritisku na gospodarstvo, ki prvič ne more biti kontinuiran, in drugič, ni v skladu z našimi načeli gospodarjenja.

Način podeljevanja štipendij, kjer je šlo večkrat za pojave subjektivizma, je tudi prispeval k temu, da socialna struktura študirajočih vzbuja skrb. Izkušnja torej kaže, da financiranje študija nikakor ne gre v popolnosti prepuščati tisti praksi, za katero neprestano ugotavljamo kritično kvaliteto in trdovratnost vztrajanja na obstoječih pozicijah. Štipendiranje bo dejansko uveljavljeno in je na nekaterih mestih že uveljavljeno izključno le v primeru pravih spoznanj, da je to aparat kadrovske politike oziroma prvi pogoj za kvalitetnejšo proizvodnjo.

Odločno pa menimo, da mora biti v perspektivi ustrezna štipendija osnovni faktor reševanja socialno-ekonomskega položaja študentov. Na štipendijo gledamo kot na investicijo v kadre, ki hkrati rešuje tudi socialni problem študenta.

V izgrajenem sistemu štipendiranja vidimo osnovno obliko financiranja študija in osnovni instrument kadrovske politike. V sistemu samoupravljanja je nujno, da preide štipendiranje na delovne organizacije. Razvoj naše družbe bo nujno zahteval vedno več strokovnjakov. Posamezne delovne organizacije naj bi že sedaj predvidele dolgoročne potrebe po kadrih, ki pa naj bodo v skladu z našim celotnim družbenim razvojem. Znano dejstvo pa je, da lahko v Sloveniji prestejemo na prste tiste delovne organizacije, ki imajo izdelan tak perspektivni program potreb po kadrih za vsaj pet do deset let naprej. Za takšne programe se zavzemamo zato, ker ima tudi na tem področju znanstveno planiranje oziroma predvidevanje velike

Predlog resolucije skupščine ljubljanskih visokošolskih zavodov

Objavljamo predlog resolucije študentske skupščine ljubljanske univerze in visokih šol. Predlog obsega temeljne postavke prvotne resolucije in osnovne zahteve amandmaja, ki so ga na skupščini podali študentje ekonomske in pravne fakultete.

Predlogu resolucije dodajamo preambulo zahtev, ki so jo delegatom na skupščini predložili stanovalci študentskega naselja. Zahteve je skupščina v celoti podprla.

Objavljamo tudi sklepe, ki jih je sprejela skupščina. Predlog resolucije je pripravila komisija za sklepe in ga bo v objavljeni obliki podala plenumu univerzitetnega odbora, da ga sprejme. Opozarjamo študente, da objavljeni skupščinski teksti predstavljajo osnutek reševanja obstoječega materialnega stanja študentov.

prednosti pred stihijo, ki obstaja danes v kadrovanju.

Zavzemamo se torej za to, da bi bilo treba čim prej izdelati tehtne analize o potrebnih kadrih, ki bi jih seveda morali občasno dopolnjevati v skladu z razvojem tehnike in znanosti. Takšno reševanje kadrovske politike je namreč eden izmed osnovnih pogojev, da bo šel naš razvoj v smer, ki jo predvidevamo. Hkrati pa je seveda takšno reševanje tudi pogoj za uspešno in smotno urejevanje materialnih pogojev izobraževanja, saj nujno terja izvajanje ustrezne štipendijske politike.

Študij je družbeno potrebno delo, za razvoj sleherne družbe nujno potrebno. Zato naj dobi ustrezno priznanje — to priznanje pa naj bo prav ustrezna štipendija, kajti študij oziroma vzgoja kadrov posebno v našem družbenem sistemu ni privatna stvar posameznika, temveč mora biti skrb naše celotne družbe. Zato je potrebno zagotoviti študij vsem perspektivnim kadrom s štipendijo.

Kakšna naj bo štipendija?
Kritični mora vsaj minimalne življenjske stroške. Samo po sebi je umevno, da se mora višina štipendij prilagajati porastu življenjskih stroškov, ali kar bi bilo še doledneje — porastu osebnih dohodkov zaposlenih.

Štipendija naj bo:
1. investicija v kadre;
2. eno izmed sredstev za reševanje socialno-ekonomskega položaja;
3. spodbuda za študij.
Štipendija mora torej zadostiti vsem trem navedenim postavkam. Da pa bo to mogoče, mora biti štipendija:
1. podeljena le sposobnim in potrebnim

2. sestavljena mora biti iz dveh delov
a) stalni del (za določitev tega dela je merodajen socialno ekonomski položaj študenta in nivo življenjskih stroškov);
b) gibljivi del, ki upošteva študijski uspeh.

Za uspešno izvajanje vsega tega pa je pogoj, da štipendije podeljujemo na najbolj demokratičen način. Najmanj, kar lahko zahtevamo, je to, da razpisovalec štipendije omogoči vpogled v celotno dokumentacijo, ki je služila kot osnova pri podeljevanju štipendij, vsem kandidatom, ki so se prijavili na razpis. Razpis naj bo objavljen tako, da se bodo z njim lahko seznanili vsi zainteresirani.

Tudi kadre, za katere gospodarske organizacije neposredno ne kažejo zanimanja, so pa za usklajen družbeni razvoj nujno potrebni (šolstvo, zdravstvo itd.), naj štipendirajo ustrezni zavodi in ustanove sami, ustanovitelji pa so jim za to dolžni zagotoviti potrebna sredstva.

Kateri koli sistem štipendiranja pa bo uspešno deloval tedaj, če bodo vsi štipenditorji podeljevali štipendije po enotnih okvirnih kriterijih.

Pri vsem tem naglašamo, da vse navedeno ne velja zgolj za študij na visokošolskih zavodih, temveč v skladu z navedenimi tezami za celoten proces izobraževanja. Zelim torej (ponovno poudarjamo), da bi pričeli ta vprašanja reševati že ob koncu obveznega šolanja.

Ustrezno vsemu navedenemu študentje zahtevamo od skupščine SRS:
1. da čimprej z ustreznimi regulativi uredi sistem štipendiranja. Regulativi naj obsegajo med drugim tudi enotne in obvezne kriterije, ki naj bodo v skladu s prejšnjimi izjavami. Gre za:
— kriterije za določanje višine štipendije
— kriterije v zvezi z javnim in demokratičnim podeljevanjem
— avtomatično prilagajanje višine štipendije življenjskim stroškom. To na podlagi predlogov za to pristojnih služb oziroma organov.

2. Od ustreznih družbenih in samoupravnih organov zahtevamo, da kontrolirajo uspešnost izvajanja teh načel.

3. Zahtevamo, da se odredi široke pristojnosti ustreznim organom (šolske oblasti, poklicne posvetovalnice in podobne družbene službe) v pogledu skrbi za nadarjene dijake in učence v srednjih in nižjih šolah. Ta zahteva je postavljena z namenom, da se onemogoči vpliv slabega ma-

terialnega stanja sposobnih otrok na odločitve o njihovem nadaljnjem izobraževanju. Tem institucijam je treba podeliti primerno vlogo pri podeljevanju štipendij.

4. Objektivira naj se vrednotenje kvalifikacij pri razpisanih delovnih mestih.

5. Zahtevamo učinkovito kontrolo štipendiranja. Skupščina SRS naj s predpisom obveže vse štipenditorje, da urejajo finančne posle s štipendisti izključno preko fakultetne administracije.

6. Opozarjamo na ostro politično reakcijo v primeru vsakršnega subjektivnega tretiranja pri podeljevanju štipendij in odpisovanju posojil.

7. Zahtevamo represalije nasproti štipenditorjem, ki samovoljno razveljavljajo pogodbe s štipendisti ali kakorkoli drugače špekulirajo s uvaženjem kreditiranja.

8. Vsem pokrajinskim študentskim klubom zadajamo nalogo, da se intenzivno vključijo v izvajanje navedenih načel.

IV.

Neodgovorno pred družbo in kasnejšimi generacijami pa bi bilo, če ne bi tudi v sedanji situaciji ustrezno ukrepali. Na podlagi izkušenj in večmesečnih razprav študentje od skupščine SRS zahtevamo, da potrdi in s predpisi uveljavi tudi sistem posojil z odpisi z naloge, da reši trenutno poredi materialni problem študentov.

Posojilom z odpisom se očita, da ne vzpostavljajo vezi študija s prakso. Toda posojila z odpisom so najtesneje vezana na študij. Študij pa je tisti, v okviru katerega je možno delovni odnos s prakso realizirati. S tem se pred visoko šolstvo postavlja neizogibna zahteva po angažiranem študiju. (Spomladanska resolucija študentske skupščine). To pa je tisto, kar študentje od univerze moramo pričakovati. Zahtevamo, da se pri preciziranju posojil z odpisi upoštevajo naslednja naša stališča:

1. Sredstva naj se formirajo iz bančnih virov in proračuna.

2. Posojila z odpisi naj bodo takšna, da bo odpis odličnim študentom 100-odstoten, prav dobrim 75-odstoten, dobrim 50-odstoten in zadostnim 30-odstoten.

3. Višina posojila je določena s povprečnimi življenjskimi stroški, od katere so odbiti siceršnji redni dohodki. Ta višina se določa vsako leto znova.

4. Za najem posojila je potrebno jamstvo. Le-tega lahko v posebnih socialnih razmerah daje tudi regresni sklad, lahko pa tudi družbene in gospodarske organizacije.

5. Posojilo je možno najeti za študij na vseh jugoslovanskih visokih šolah ter za študij, specializacijo ali prakso na tujih univerzah in znanstveno raziskovalnih institucijah.

6. Sklad brezobrestnih posojil je teritorialno omejen na Slovenijo in je za najem potrebno predložiti tudi izkaz o stalnem bivaličstvu.

7. Odpis posojil se izvaja preko posebnega regresnega sklada, v katerega se stekajo sredstva na osnovi predpisov o financiranju izobraževanja.

8. Nosilec regresnega sklada naj bo republiški sekretariat za kulturo in prosveto.

9. Kot korektiv socialne neizenačenosti naj se v okviru regresnega sklada formira dopolnilni sistem odpisovanja, katerega bi bili deležni tisti posojilojemalci, ki bi jih dolg, nastal z najemom posojila, postavil po diplomii v diskriminiran položaj. O takih primerih naj individualno odloča posebna komisija.

10. Rok odplačevanja kredita je 15 let in prične teči dve leti po diplomii (vojaščina in staž).

11. V primeru neupravičenega odhoda diplomanta v tujino se pri odplačevanju posojila ne upoštevajo nikakršni odpisi. O upravičenosti odhodov v tujino izda svoje mnenje republiški zavod za zaposlovanje.

V.

V vsakem primeru se študentje zavzemamo za sistematične družbene podpore v oblikah, kot smo jih bili doslej deležni: regresi pri hrani, stanovanju, potnih stroških. Pri tem se obvezujemo za

organizirano sodelovanje pri racionalnem razdeljevanju teh podpor.

Sodimo pa, da bo treba v 1966. letu tem družbenim podporam, skupaj z investicijami v gradnjo stanovanj, posvetiti izrecno pozornost. Z gotovostjo namreč predvidevamo težak položaj študentov in do nadaljnjega še nerazrešeno perspektivo financiranja študija.

Znova poudarjamo zahteve, ki smo jih glede študentovega zdravstvenega zavarovanja postavili v spomladanski resoluciji.

Študentje smo na univerzi zato, da se usposobimo za razbijanje samozadovoljnosti, zaostalosti proizvodnje in da vložimo svoje sile v družbeni napredek. Če na tej poti odstopimo, ali če nam je ta pot onemogočena, je nemogoč in onemogočen tudi družbeni napredek.

Zahtevamo, da se naša stališča in stališča te resolucije upoštevajo pri formuliranju vseh predpisov s področja izobraževanja. V primeru, da naša stališča ne bodo upoštevana, odrekamo svoje soglasje s kakršnim koli projektom financiranja študija.

Pričujoča resolucija spada v okvir naših prizadevanj za realizacijo načel gospodarske reforme.

Študentje menimo, da bi morala biti povezava med študentskimi domovi in univerzo tesnejša, zato zahtevamo, naj postanejo študentski domovi organizacijska enota univerze (podobno kot univerzitetna založba). Ustrezno temu bi univerza določila sredstva, namenjena reševanju socialno-ekonomskih problemov študentov, ki izhajajo iz vedno večjih razlik med dohodki in izdatki študentov. Zaradi tega in v skladu z načeli gospodarske reforme je treba čimprej začeti z integracijo vseh študentskih domov in koncentracijo študentske prehrane, kjer se bo študent lahko hranil po njemu dostopnih cenah. Vsa v ta namen dobljena sredstva pa bi univerza odvajala tej svoji enoti na podlagi opravljenih storitev.

SKLEPI SKUPŠČINE

1. V vodstvih Zveze študentov so lahko samo študentje, ki imajo status študenta.

2. Sekretar univerzitetnega odbora mora biti pravnik ali ekonomist.

3. Ustanovi naj se skupno računovodstvo, ki naj ga vodi profesionalna delovna moč.

4. Skupščina podpira Tribuno v zahtevi po sredstvih, ki so ji potrebna za redno izhajanje. Uvede se obvezna naročnina za vse študente.

5. Skupščina je sprejela pravilnik Tribune, kakor ga je predložilo uredništvo.

6. Dopolnitev k resoluciji, ki so jo predložili študentje iz študentskega naselja, se v celoti sprejme in podpre.

7. Lanska sredstva iz sklada samopomoči naj se v skladu s številom vpisanih študentov porazdelijo po fakultetah.

Dopolnila

Študentska skupščina je sprejela predlog pravilnika, ki smo ga bili objavili v Tribuni 8. decembra. Pri tem je sprejela tudi tale dopolnila:

Člen 10 (pristojnosti uredniškega odbora) je dopolnjen s točko:

f) voli in razrešuje tehničnega urednika, urednika fotografije, lektorja in korektorja. V primeru neodločenega izida glasovanja odloči odgovorni urednik. Uredniški odbor nadzoruje in ocenjuje opravljanje teh nalog.

Za členom 14. sledi:

15. Tehnični urednik
Tehnični urednik opravlja grafično-tehnične posle in oblikuje grafično ter estetsko podobo lista.

Za svoje delo je odgovoren bralcem in sodelavcem lista in uredniškemu odboru.

16. Urednik fotografije
Urednik fotografije oblikuje fotografsko opremo lista.

a) samostojno ustvarja dolgoročno politiko fotografske opreme, posebno prve strani;
b) svoj koncept uresničuje v tesnem sodelovanju in dogovarjanju z uredniki;

c) določa fotografsko opremo posameznih strani na posvetu z urednikom strani in tehničnim urednikom; ne uredniku strani ne odgovornemu uredniku pa ne more vsiliti objave fotografije, s katero se eden od njiju ali oba ne strinjata — dolžan je preskrbeti drugo;

d) skrbi za fotoreportaje po naročilu urednika ali na lastno pobudo;

e) skrbi za čim širše sodelovanje študentov — fotografov v listu.

Za svoje delo je odgovoren bralcem in sodelavcem lista in uredniškemu odboru.

Urednika fotografije voli uredniški odbor. Za temi točkami sledi (not v objavljenem predlogu) člen: 17. Uprava.

evald flisar

proti večeru postajam prestol

da misliš o svetu dobro je lahko kaj drugega
da misliš o svetu slabo je lahko kaj drugega
vzeli so nam roke za imenovanje skupnega
vzeli so nam oči za pojem našega

leva roka

Nelagodna do roba prostora
Z imenom samote in tavanja
Bog me gleda iz neba pekel vame gori
Moral bi roko premakniti

Sonce me z vročim odbojem slepi
In z eno kretnjo bi vrnil gotovost in mir
Stopil bi k oknu zagrnil ga ali zaprl
Stekleni okvir

Roka pa tiha razmišlja bogve o čem
Roka je tja prislonjena
Roka je tja priklenjena
Roka nima oči

desna roka

Nelagodna pri levem kolenu
Palec čuti utrip arterije
Kazalec se muhe otepa
Ostalih prstov pa menda ni

V koži so tam ne čutijo
— Če zdaj arterija utripne močnejše
In muha zapiči ost do krvi
Bodo planili prsti

In roka bo segla pač nekam
Prijela bo levo roko
In ta bo vstala in segla do stekla
In ga premaknila

andrej brvar

mala zimska pravljica

1
Na bele strehe lega mrak,
vse bolj se oži, oži svet,
vse bolj sam vase si ujet,
v srce se krađe mehka bol.
A v pravo bol se ne razraste,
le še mehkeje, še topleje zaboli,
ko spomniš se, da je nekje nekdo,
da si v njegovem srcu ti.

2
Skoz dimnik sem dol v peč
spet vetrovi se lovijo,
spet na oknu zimske rože
kakor v pravljici cvetijo.
Rekla si, da boš prišla,
ko rahlo se stemni.
Na mizi čaka čaj za dva,
iz njega se že dolgo ne kadi.

3
Tisoče tisoče let
v zemlji zorel je premog,
ki naju greje
ta hip.
Tisoče tisoče let
hitela svetloba je zvezd,
ki je do naju prispela
ta hip.
Tisoče tisoče drobnih snežink
prekrilo sosednjo je streho,
da vsa si v belem
ta hip,
ta hip,
ko so se ustnice same
kot lističi rože
odprle v poljub.

4
Okno bolj in bolj modri,
bolj in bolj z gladine duše
skorja dneva se topi.
In čimbolj se trudim,
da zagledal bi svoj lastni jaz,
tem razločnejše spoznavam
v mirnem lesketanju — tvoj obraz.

5

Prišel je čas,
glej
in rdeč oblaček bi rad za soncem.
Prišel je čas,
glej
in rdeč oblaček bo siv,
siv in sam
ostal sredi modrih cesta.

6

Pustiti nogam, da se nasitijo cest,
odpreti vetru srce nastežaj,
spet videti sonce in čuda oblakov,
potem pa te nekega dne
znova odkriti
v gneči večernega vlaka.

filip robar

kupčki

Prvi
luč prežene temo
krika pa ne
vendar mi je včasih
žal, kajti vsak zvok
je zapravljen možnost
popolne tišine

Drugi
trenutek po smehu
sneta z zidu
luknja brezlična
zija vame in skozme
in zdrobljena odhaja
mimo odprtih ust
mimo zidu in skoz okno
mimo ciprese na cesti
in v odtočno kloako
trenutek po smehu
luknja brezlična
mi leze ko mravlja
po grlu in spet bi se
smejal

Tretji
s klaviature je padel
bel ženski trebuh
čist in napet in bel
lahko je bil vzrok
za ton. potlej iščem
madeže na rjuhah
iščem kapljico, da bi si
z njo namazal obraz
in vriskal po areni
s klaviature je padel
bel ženski trebuh
rjuhe se bleščijo
brezmadežne ko zastave

Četrty
stojiš na sredi
mojih ustnic
toda kje so psi
sedeš utrujena
na rob mojih zob
toda kje so psi
uležeš se v senco
najinih solz

Peti
nekdo je dejal
in potlej, in še potlej?
bil je obziren
danes se zazrem
pa zdaj, pa še zdaj?
seveda sem prepozen
in se nihče ne vznemiri
potrka se po zakonih
in mirno laže naprej
to vem, to zdaj dobro vem
po meni gre vseeno rahel srh
in potlej, in še potlej?

Šesti
ob sončnem vzhodu so me vznegli
in me seznanili z lučjo
potlej so mi staknili oči
in mi zatrjevali, da je tema
še potlej so zaloputnili z
vratnicami zemlje in mi šepetali
molitve. nazadnje so me pustili
in odšli. in se zmotili

Sedmi
predel, kjer se stvari ne zastopijo
je nekako vmes. na primer tole
kričim skoz pot tople noči in
zaškrta sosed, ki je tega vaje
umiriva se in sedeva med stopljene
glasove in riševa v pepel ribice
pajace sonca. potlej se napijeva in
med smehom vse skup poščijsa. ampak
sosed, lahko bi se tudi zvrnila v pepel

aleš kermavner

huliganska

pobili bomo vse moške
posilili bomo vse ženske
kajti naša je bodočnost

postrelili bomo vse svobodne
poklali bomo vse žive
kajti naša je bodočnost

razrezali bomo vaše obraze
razbili bomo vaše glave
kajti naša je bodočnost

razklali bomo vašo telesa
razstrelili bomo vaše palače
kajti naša je bodočnost

izbili bomo vaše zobe
izrezali bomo vaše misli
kajti naša je bodočnost

izruvali bomo vašo srca
iztrebili bomo vse ljudi
kajti bodočnost je naša

danilo čelofiga

trobentač

dvignil je zvok zlate trobente
mrak požira kapljice preklete
v ustnice daje ves jaz
poigrava se nekje globoko
globoko v njem
srce z ognjem
srce z drugim ognjem

priklenjen v zvok
priklenjen v izgubljanje
trepetajoč ves
vedno živeč in nikoli živeč
živ ves in ves mrtev
nad stvarstvom lebdeč
in pod stvarstvom lebdeč
počasi prestopa bregove
kaplja
ena sama kaplja
gnev
groza
in žalost

vsrkava trobento
nič več trobentač
groza glas
zvok trga
trga življenje
grenak nasmeš
ne to ni nasmeš
ostal je le zvok
in stisnjena pest
z voljno trobento

z mokro trobento
s krvavo trobento
grenak nasmeš brez ustnic
nič več nasmeš
zvok
zvok trga življenje

marijan štancar

neznankam

Odšel sem —
s telesom za duhom, in duh je doma
ostal

in kdor mi je vero v človeka izsesal
naj preklet bo;
belega konja sem v čeri prignal,
da s petelinjo glavo
razzoba drobtine laži,
ko bo z repom kopit steptal
zbrozgano vodo nihilizma

V oblake divjih strel viharja
sem pot domov vkoval

brez oltarja
(duše)

brez sveč
(vritve)

kozmično jamo izkopal za kobiljarja
ostankov sveta!

To je tovariško pismo vsem tistim, ki v besedi humanost vidijo prvi smisel, tistim, ki jim je toplo pri srcu, kadar zaslišijo partizansko pesem, tistim, ki jim socializem ni najdeni dinar na cesti, tistim, ki verjamejo, da bi bile ljudem mogoče ustvariti družbo brez bogov.

Zdi se, da je pisati o ranah naše družbe docela sifzofsko opravilo. Zdi se, da besede niso več orodje, s katerim bi lahko karkoli uresničevali, gradili. Zdi se, da upor nima več nobene veljave, kot zaganjanje mušice v narobe poveznjeni kozarec se zdi. Zdi se, da s črkami, ki jih vtiskujem v papir pred seboj, strežem le lastni narcisovski želji. Dušim se! Izjokal sem solze, ki sem jih hranil.

Vrsta ljudi pred menoj je s podobno bolečino, kot gloda danes mene, pisala o ranah naše družbe. Pisali so o buržoaziranju socializma, pisali o družbeni odgovornosti, pisali o prekletstvu blagovnih fetišev in o slepem uklanjanju le-tem. Njihovo delo ni rodilo sadov. In porodila se mi je misel, da je predmet, ki se ga lotevajo, mrtev, neprebojen. Začel sem verjeti, da se proti predmetu, ki se ga lotevajo z zanosom in vero v možnost izboljšanja, borijo zaman. Upor zaman!

Dolgo, dolgo sem nemo strmel v tisočglavo množico na nogometnem igrišču. Za njihove oči se borijo nogometaši. Plačajo jih dobro. Plačani so tudi za to, da so obranci, krvavi, zlomljenih nog, opsovani, umazani, znojni. Tisočglava množica vstaja od navdušenja. Igralci so popadli sodnika. Tisočglava množica doživlja svojo nedeljsko katarzo. Ob pogledu na premlatene borce. Ob udarcu v trebuh se zvijajo od užitka, ob padcu manejo roke. Žoga se poganja sem in tja. Zanjjo plačajo. Da se jim vrtniči pred očmi v brezskrbnost, v trenutke omame. Ko odhajajo iz arene, so zadovoljni. Zdaj ne bodo pretepali svojih žena, mirno bodo pomleli nezabeljene žgance, vlažni stropi v stanovanjih jih ne bodo motili. Učinek namila bodo podaljševali, ko bodo brali »Sportske novosti«. Tam je vsa »športna« dejavnost zapisana s številkami, skoraj znanstveno. Novinarji uporabljajo učene izraze, napravili so si pravi sistem ocenjevanja. In svoje bralce seznanjajo, koliko je stala družbena investicija v levo krilo Partizana in kakšna bo družbena škoda, ker srednji napadalec Crvene zvezde na prihodnji tekmi zaradi popolnoma privatne bolezni ne bo nastopil.

Nemo, nemo strnim v fanta, ki se na odru zvi-
lja pod težo lasulje in električne kitare. Zraven opaz-
ujam svoje sosede. Usta imajo priprta – jezik jim
dela »lalala«, roke jim same od sebe poskakujejo v
ritmu, oči so jim odsotne – zazrte v pevčovo besnilo.
Z nogami ropočejo, vratne žile se jim napenjaajo.
Oni na odru divja, drgeta, poskakuje, zavija, renči,
hrza, miga. Nato leže na tla in znoj mu kaplja v mi-
krofon, da dela »pka«, »pka«. Dvorana valuje, ponav-
lja neke pračloveške neartikulirane zloge, škrti z
zobmi in doživlja svojo katarzo. Novinarji od tele-
vizije jih sprašujejo, katera popevka se jim zdi bolj-
ša, sprašujejo jih, katera interpretacija se jim zdi
adekvatnejša, delajo primerjave z opernim petjem.
Tudi posebni časopisi se tiskajo v ta namen. Se ena
znanost.

On in ona na brucovanju. Tisto pretepanje in razbijanje kozarcev in ščipanje natakarc in trganje zaves in razlivanje vina in strip-tease na mizi — to je več zanimivo zanju. Gresta skoz avlo pa v hotel. In potem se gresta na preprogi pred eno izmed hotelskih sob resnično, avtentično bivanje. Vrata hotelske sobe se odpro, ven stopi nekoliko presenečeni gost. Ponudi jima svoj kavč. On vstane in ga mahne. Medtem se orgija v restavraciji nadaljuje. Saj to je še lepše kot imeti štipendijo. To je še lepše kot stanovati v študentskem domu. Predvsem pa lepše kot premišljati o zaposlitvi po diplomi in o reformiranem jedilniku. Tovariši, to je katarza.

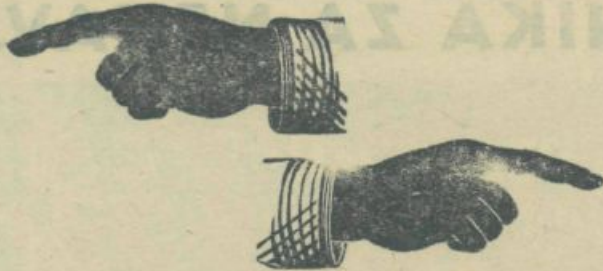
Občutek mladodušja se me loteva, ko listam po »Mladini«. Tako kot jaz, samo z več slepega zaleta, popolnoma mitično, se tega pisanja lotevajo mladi ljudje širom po Sloveniji, iz njega si ustvarjajo vzore, v njem iščejo same sebe. Vesna Marinič piše o gledaliških predstavah, o filmih — kot bi pisala zase, kot bi bilo občinstvo gruča otrok z žardelimi lili in smrkastimi noski, gruča, ki strmi v čudesa izložbe, v katerih Vesna Marinič razstavlja svoje umetnine. Življenje je lepo, tovariši, le polistajte po Mladini. Tam je vse rožnato. Zakaj bi napravili iz Sartrove drame »problems«, ko je lahko Sartre pripovedovalec prijetnih zgodbic, Hudič — čarovnica, bog pa — Sneguljica. Urednik časopisa pa pravi, da že ne bo gleda »sumničnej«, nizkih udarcev, namigovanj in podobne šare. Le zakaj bi se ljudje vtikali v njegov pravilni svet? Pravilni svet Vesne Marinič in Mademoiselle docteur (dragi tovariši, to je resnična vohunska zgodba).

Boli me, ko premišljam o tistih, ki so na iskre no vprašanje dobili zlagan odgovor. O tistih, ki so sprevedili umazano igro, pa so jih igralci proglasili za neumne cirkuške medvede, ki ne razločijo stvari okrog sebe. Danes, kot vse kaže, ni več mogoče na stopati v imenu morale, v imenu etike in doslednosti. Sprašujem se, kako to, da iskrenost dobiva nezaupnico, kako to, da besede letijo v prazno brez odziva. To je najhuje — ostati brez odgovora.

Ničesar ne bom zahteval, ker vem, da bi bile moje zahteve prezahtevne. Besede so namenjene — mojim tovarišem. Gre za najodurnejše posnemanje buržoaznega množičnega slepljenja, za prikrivanje stvarnosti, za ustvarjanje ponorele psihoze, za mo nopol nad človekovo svobodo, za dvojno moralo. To je situacija, ki je ušla iz rok.

Kakšna je morala tistih, ki dovoljujejo prej skrite pojave? Morala »panem et circenses« v najbanalnejšem pomenu besede. To je tisto, kar hromi naše samoupravljanje, uveljavljanje polne osebnosti. To je opij, ki paralizira možgane, mamilo, ki uspa v razsodnost. Kompenzacija za neuresničene možnosti. Dve poti sta: slepa ulica in cesta osveščenih samoupravljalcev. Kot bi se odločili za slepo varianto. Tisto, ki omogoča kolektivno zaslepljenost nezavestno vdajanje.

Ne morem zakričati, v grlu me stiska.
Dimitrij Rupe

»NEGATIVNI POJAVI V LOKALNEM TISKU«
ALI V. VIDMAR ODKRIJE SAMEGA SEBE

Naj mi visoko šolani Vladimir Vidmar — saj je baje že slusatelj prvega letnika visoke šole za družbene vede — dovoli, da mu v zvezi s prispevkom, ki ga je priobčil v Tribuni z dne 8. decembra pod gornjim naslovom, v imenu redakcije Celjskega tednika vendarle odgovorim.

Če bi zadel s koncem in nadaljeval tam, kjer je on nehal, bi moral izraziti predvsem globoko obžalovanje ob dejstvu, da mu ni bilo ne prostorsko (in žal tudi ne prostorninsko) dano, »kritično obdelati celoten vsebinski koncept Celjskega tednika«, kar je sveda velikanska škoda, saj smo s tem očitno izgubili dragocen pripomoček in navodila za našo vsakdanjo rabo. (Upajmo, da nam bo ustregel ob kakšni drugi priložnosti, morda tedaj, ko bo svojo teoretično razgledanost obogatil še s praktičnimi izkušnjami, ali pa, ko bo odkril še kakšne drugačne kriterije ocenjevanja!)

Čeprav njegov visokosolski spis kot izraz partnerne zviženosti praznaprav ni vreden besede — tudi zato, ker ga ni nadihnili najmanjše poznavanje problemov, marveč ga je podpihnil vrt, iz katerega se je (nekaj — op. D. H.) zvedelo in potem nekaj izcimilo, pa zasluži skromno pozornost vsaj arbitražna poza miselnega pubertelnika, ki bi rad drugim delil to, česar je sam najbolj potreben. Ker torej iz objektivnih vzrokov ni mogel razkriti svojega koncepta naših konceptov, se je pač moral zadovoljiti zgolj s kategoričnimi trditvami, pri čemer se seveda ni povzpel nad obrekovalske manire njegovega partnerja, samozvanega in samovšečnega kulturnika z mladinske konference v Celju. Takšna preproščina je kajpak dosti cenejša od naporov, ki bi bili potrebni, da bi lahko kritični duh Vidmarjevih dimenzij prodir v bistvo stvari in se ne bi z vsemi štirimi oprijemal edine trile točke površja. Vidmar je namreč, prizanesljivo povedano, moti, ko misli, da je mogoče vsebinski koncept kateregakoli časopisa presojati brez poznavanja njegove vsebine ali kvečjemu po eni sami, še tako ponesrečeni rubriki — čeprav je, razumljivo, takšno prepričanje povsem v skladu z njegovo intelektualno slopnjo. Ali ni to podobno, kot če bi ga mi presojali izključno po Negativnih pojavih, ko pa bo gotovo, če nič drugega, odkril kje vsaj še kakšne drugačne pojave?! Prav tako se tudi moti, če se mu dozdeva, da je s tem, ko nam je v zvezi s sporno rubriko očital nekakšno stakliziranje pred javnostjo, kakorkoli zaščitil svojega varovanja. Za kultivirane ljudi, take še celo, ki se razglašajo za kulturnike, veljajo kulturne norme in ob tem spoznanju smo ravnali kot bi ravnala vsaka druga redakcija, ki ji ne more biti vseeno oziroma si ne more dovoliti, da bi jo kak kulturni kdorsibodi brez vsakršnih argumentov javno obrekoval.

Drugo, kar se zdi potrebno povedati, je to, da problemov Celjskega tednika, kakor lokalnega tiskarskega sploh, ne bo rešila Tribuna, a še najmanj Vladimir Vidmar! So namreč mnogo globlji in težji od tistih, ki jih osvetljuje in razsvetljuje on, in so razen tega tudi toliko stvarni in konkretni, da jim še tako zveneče fraze nič ne pomagajo. Vemo, da je Celjski tednik samo eden izmed lokalnih listov, ki bi bil lahko drugačen, toda pri tem vidimo poleg posledic tudi vzroke, ki jih Vidmar iz svoje sobe še dolgo ne bo mogel videti. Da omenim samo neurejene materialne razmere in mačehovski odnos tistih činiteljev v širšem merilu, na katere se v svoji pokrovniteljski zagnanosti sklicuje v ožjem smislu in jih poziva, naj vendar storijo nekaj za vsebinski koncept Celjskega tednika. Koncept je tak, kakršen je v danih razmerah lahko, gotovo pa bi bil občutno boljši, če bi nam ga pomagal oblikovati recimo Vidmar. Sicer pa — dovolj. Za konec samo še posvetilo ki naj ga Vladimir Vidmar sprejme kot dokaz, da lahko tudi na nizke vrhove (če so seveda dovolj nizki) letijo strele:

Priimek res ima, a to je vse.
Če hotel bi imeti še ime
in avtoritativno nas soditi,
pa Vladimir bi moral Josip biti!

Drago Hriban

Uredništvo Tribune v svoji novoletni številki z velikim navdušenjem objavlja odgovor svojih kolegov iz Celjskega tednika. Odgovor je čista satira na nekatere aktualne slovenske probleme, dviga se nad puhlo glavo leporečja, nad ozkosrčno malomeščansko užaljenost, prehaja meje kritikastrstva, ne ostaja na osebnem nivoju, ki je navadno žaljiv, in pomeni izreden primer ustvarjalnega dialoga. Se več: odgovor razkriva tehtne probleme, daje ugotovitve, izpušča vselej bistveno in malenkostno (na kar pa ta nevzgojeni, da, lahko rečemo, neumni Vidmar venomer namiguje) in se po direktni poti približa samemu jedru: Celjski tednik je samo eden izmed lokalnih listov... in njegov koncept je tak, kakršen v danih razmerah lahko je.

V svojem navdušenju privzemamo prakso Celjskega tednika v odnosu do prizadetih bralcev, obljubljam, da ne bomo več občevali z Vidmarjem, dokler se nam ne bo predstavil kot dr. Josip in želimo celjskim kolegom srečno Novo leto!

Ze večkrat je bilo sproženo vprašanje pravic koroških borcev. Čeprav nihče ni more zanikati velikega pomena boja slovenskih prostovoljcev po I. svetovni vojni za oblikovanje naše severne meje, pa primerodajnih ni pravega razpoloženja, da bi se zavzeli tudi za pravice, ki jim gredo po njihovih zaslugah. Tako npr. ZZB NOV v svojem pismu k pismu Jožeta Nahbarja v Delu z dne 12. 12. oporeka koroškim borcem pravico, da bi bili člani ZB in jim predlagala, da ustanovijo svojo organizacijo. Člani ZB so lahko po mnenju ZZB NOV le tisti, ki so ne glede na status koroškega borca pridobili pogoje za članstvo v tej organizaciji med NOB. Po mnenju iste organizacije je tudi neizvedljivo izenačenje pravic koroških borcev s pravicami borcev NOV, »ker gre za dva časovno popolnoma ločena boja, ki sta bila tudi različno pogojena«. Zato ta organizacija predlaga, da bi koroški borci pri upokojitvi dobili en pokojninski razred več, tako kot so ga dobili udeleženci I. svetovne vojne, pa čeprav so bili v avstroogrski vojski.

Mislim, da je takšno stališče slovenske organizacije borcev NOV precej neslovensko. Če gre tu za dva časovno ločena in različno pogojena boja, menda ne bo zastopnik ZB trdil, da sta bila boj slovenskih prostovoljcev in boj imperializma stare monarhije enako pogojena, s čimer bi se edino dalo opravičiti zgoraj opisano stališče te organizacije. Tudi o španski državljanski vojni vemo ne samo, da gre za časovno ločeno in glede na našo NOB različno pogojen, ampak tudi prostorsko popolnoma ločen boj. In vendar vodstvo ZB ni nikoli trdilo, da španski borci nimajo pogojev za članstvo v tej organizaciji, čeprav se vpliv njihovega boja na oblikovanje mej naše države bistveno razlikuje od vpliva boja naših koroških borcev. Kljub temu naj bi si koroški borci status članov ZB ponovno pridobili v NOB, dočim španskim borcem to ni potrebno.

Brez dvoma je takšno stališče ZB nedosledno in pomeni hudo diskriminacijo koroških borcev.

Zavedati bi se morali, da so koroški borci prvi prostovoljci za oborožen boj naše nacionalne osvoboditve, s katero niso začrtali samo severne meje stare, ampak tudi nove Jugoslavije.

S požrtvovalnim bojem so torej vsi določeni smislu postavili tudi mejo uspeha naše NOB. Zato je nevzdržno stališče, po katerem ne bi njihove pravice imele vsaj tolikšnega obsega, kot pravice španskih borcev, ki so določene z zakonom o dodatki za borce, temeljnem zakonom o pokojninskem zavarovanju in drugimi predpisi. Običajen, čeprav zato nič manj hud paradoks pa je, da to stališče zastopajo tudi predstavniki ZB Slovenije.

Milan Fabjančič

Že dalj časa se širijo o sprejemu v študentske domove in o strukturi njihovih stanovalcev različne nepreverjene govorice, zaradi česar se zdi združenju študentov gozdarstva in lesarstva potrebno, da se ta problem javno odpre, in da se od vseh prizadetih nanj dobi zadovoljiv odgovor. Ker je zvišanje življenjskih stroškov v zvezi z gospodarsko reformo najbolj prizadelo tiste materialno slabo situirane študente, ki so iz najrazličnejših vzrokov prisiljeni iskati stanovanje izven študentskih domov, je stališče Združenja, da so še toliko nujnejši čim objektivnejši kriteriji pri sprejemanju v študentske domove.

Po nepreverjenih podatkih je kljub temu, da je rok za oddajo potrdil izpolnjenih študijskih obveznostih in vpisu že davno potekel, danes samo v Naselju 20 do 30 takih »studentov«, ki ne izpolnjujejo pogojev za bivanje. Poleg tega nam je nerazumljivo tudi dejstvo, da uživajo študentje — člani samoupravnih organov v Naselju ugodnosti pri bivanju v Naselju. Menda imajo zagotovljeno stanovanje ne glede na študijski uspeh, česar pa nam ni uspelo preveriti, ker bo v kratkem sprejet novi statut Naselja, starega pa kljub prošnji nismo uspeli dobiti na vpogled.

Menimo, da je absurd dejstvo, da je član študentskih samoupravnih organov »študent«, ki sploh nima statusa študenta, obenem pa še uživa določene ugodnosti. Ker je takih primerov več, je stališče Združenja, da z izgubo statusa študenta prenehajo vse ugodnosti, ki jih leta nudi, med drugimi tudi pravica do delovanja v študentski organizaciji in njenih samoupravnih organih.

V bodoče naj se kot najodločilnejša faktorja pri sprejemanju še dosledneje upoštevata študijski uspeh in materialno stanje prosilca, medtem ko naj vsi ostali faktorji (predvsem politično delovanje) ne vplivajo na sprejem. Menimo, da je za nas študente glavna in edina naloga, ki nam jo je zadala reforma, študij in samo študij. Nehuman in nesocialističen je odnos tistih stanovalcev v študentskem naselju, ki so slabi študentje, ali pa sploh ne izpolnjujejo osnovnih študijskih pogojev in s iskanjem lukenj v administrativnih predpisih in s skrajno sebičnostjo zapirajo pot v domove tistim, ki bi bili tega res potrebni. Naš cilj naj bo jasen: študentski domovi naj postanejo zbirališče res najboljših izmed nas.

Združenje misli, da je s tem opisani problem še le odprt, naloga vseh prizadetih pa je, da ga javno obravnavamo, in da poleg neuradnih izvemo tudi za točne uradne podatke.

Združenje študentov gozdarstva in lesarstva na gozdarskem oddelku biotehniške fakultete

KULTURNA KRONIKA ZA NENAVADNO LETO 1965

Novo leto se je pričelo v petek, vendar se sredi vsesplošnega veselja niti tistim, ki so spali, ni sanjalo, da bo že čez nekaj mesecev izbruhnila reforma. Do 26. julija (ko se je naglo dvignila temperatura vsem tistim, ki si še niso zgradili vil in niso imeli deviznega računa) pa se je pripetilo nekaj za slovensko kulturo pomembnih dogodkov: prišel in odšel je Popotnik, akademski nogometni klub Olimpija (v katerem igra celo en študent) se je uvrstil v I. ligo, Ljubljano pa sta obiskala Satchmo in vdovec po Marilyn Monroe, neki Miller.

Po svetlem zgledu književnikov so se sprickali še likovniki, ki so znani abstinenti in so jih zato na društveni razstavi zlahka nadkrilili bratje laiki.

ДОБАР ДЕН!
КАКО РА КАЈ
ЗДРАБЉЕ
ОД ВАШАТА
ЖЕНА?

Delo je 19. XII. objavilo razen Gradišnikove Slovenščine za Slovence tudi pismo nekega Nemca slovenske narodnosti, ki se je v imenu bratstva in enotnosti opredelil za ilirizem in Babilon.

IZ ČRNE MAPE

Preden so v Sarajevu odkrili nekega visokega sodnega funkcionarja, ki je bil podkupljiv, so v Ljubljani sočili satiriku Paji Kanižaju, ker je v Tribuni obrekoval sodišča, češ, da so podkupljiva.

Proces proti nezadovoljnemu Kranju Jaroslavu Novaku, ki je v Tribuni obrekoval Kranjce in jim pljuval na karakter, so preložili, ker poziva ni dobil pravočasno.

Procesa proti pesniku Vladu Gajšku, ki je v Tribuni obrekoval Devico Marijo, pa baje ne bo zaradi pomanjkanja dokazov.

IN KAJ PRAVI DEDEK MRAZ?

Aniel 65 — Zakaj pa vsa ta reč ni bolj duhovita?
— Kako naj bo, če pa od ukinitve Perspektiv na Slovenskem ni bilo pravega heca!

29.12.1965

zasnove

teoretska priloga tribune
teoretska priloga tribune
teoretska priloga tribune
teoretska priloga tribune

zasnove

V pismu, ki ga je Marx poslal Rugeju septembra 1863 iz Kreuznacha, najdemo naslednje izgovarjanje odnosa med svetom in filozofijo:

»Pa vendar je prednost *nove smeri* zopet prav to, da *sveta ne anticipiramo dogmatično*, ampak hočemo *novi svet* najti šele iz kritike *starega*. Doslej so imeli *filozofi* razrešitev vsake uganke v svojem pultu in neumnemu eksoteričnemu *svetu* je bilo treba samo odpreti gobec, pa so mu leteli v usta pečeni golobi *absolutne znanosti*. *Filozofija se je posvetovnila* in najprepričljivejši dokaz za to je, da je sama *filozofska zavest* potegnjena v vrtnec *boja* ne samo vnanje, ampak tudi notranje. Če konstruiranje *bodočnosti* in izgotavljanje za vse večne čase ni naša stvar, potem je toliko bolj gotovo to, kar moramo dovršiti *dandanes*, mislim na *brezobzirno kritiko vsega obstoječega*, brezobzirno v smislu, da se kritika ne boji niti svojih rezultatov niti konflikta s pričujočimi močmi.« (Marx, Die Frühschriften, Kröner, str. 168)

Izgovorjeno je tako razločno v svojem smislu, da misel šele z naporom razločuje neizgovorjeno in ga izločuje. Kaj govori stavek: Filozofija se je posvetovnila? Stavek govori razločno o prisotni neposredni zvezi filozofije in sveta. O čem govori stavek nerazločno? Stavek ne govori razločno o poprejšnjem odnosu filozofije in sveta. Je bila filozofija poprej nekaj zunaj-svetovnega? nadsvetovnega? trans-svetovnega? ali sploh nekaj ne-svetovnega? In kaj je filozofija in

fičnosti. Kritika obstaja v merjenju razlik med filozofijo in dejanskostjo, pojavljajočim svetom.

Brž koje filozofija postala kritika sveta, je stopila v odnos z njim in postala njegovo nasprotje, ena plat sveta. Svet je negativno, ona je pozitivno. Realizacija filozofije je spreminjanje filozofske negativnega v filozofsko pozitivno. Pozitivno in negativno je isto, vendar z različnimi predznaki in zato neenako. Kaj je to isto? Kaj je tisto, kar omogoča ofilozofenje sveta in osvetovljenje filozofije? Kaj je tisto, kar torej omogoča udejanstvenitev filozofije in s tem njeno izgubitev?

Marx iz te istosti ne izhaja, ampak k njej prihaja tako, da iz neenakosti skozi poenotevanje sestopa vanjo. Je popoln sestop mogoč? Je popolni sestop realizacija filozofije? Toda ali ni popolna realizacija filozofije ne le popolna izgubitev filozofije, ampak hkrati tudi samo navidezna pridobitev sveta, dejansko pa njegova samoizgubitev kot takega? Izgubitev pa ni onedeanstvenitev. Kako, da je izgubitev udejanstvenitev in ne onedeanstvenitev? To je mogoče samo v odnosu do tistega istega, ne pa v odnosu do njiju kot takih. Kaj je tisto isto?

»Ker je vsaka resnična filozofija duhovna kvintesenca svojega časa, ugotavlja Marx 1842. leta, mora priti čas, ko filozofija stopi ne samo notranje s svojo vsebino, ampak tudi vnanje s svojim pojavom v stik in vzvratno učinkovanje z dejanskim svetom svojega časa. Filozofija tedaj preneha biti opredeljen

MARX IN FILOZOFIJA

TINE HRIBAR

kaj je svet? Kaj sta zdaj in kaj sta bila, preden se je filozofija posvetovnila?

Stari svet! Novi svet! Svet ostaja. Svet je. Toda kaj je ta je tega sveta? Odgovor je še nemišljen.

Doslej je bila filozofija absolutna znanost. Svet je anticipirala dogmatično. Absolutno je dogmatično. Kolikor je znanost absolutna, je dogma. Filozofija je bila kot absolutna znanost doslej dogma.

Filozofija je anticipirala svet. Anticipirala tudi naše mišljenje. Toliko je naše mišljenje, čeprav je nova smer, filozofija. Toliko je naša filozofija tudi nova filozofija. Novost nove filozofije je kritika. Nova filozofija anticipira iz kritike starega sveta novi svet. Kritika je iskanje, ne konstruiranje, kajti cilj je najdenje novega sveta. Toda kaj je kritika kot iskanje? Spet filozofija. Filozofija, ki kot kritika in zato iskanje ni dogma. Kaj pa je filozofija kot kritika?

Kritika mora biti brezobzirna do obstoječega, to je do starosti starega sveta. Kaj je starost starega sveta? Odgovor bo izgovoril tudi novost novega. Vendar kritika ni odgovor, ampak samo odgovarjanje. V odgovarjanju je kritika odgovorna tako navznoter kot navzven, tako v odnosu do svoje vsebine, rezultatov, kot v odnosu do svoje manifestacije, spleta z navzočimi močmi. Odgovornost se nahaja v neboječnosti in toliko je neboječnost pogoj odgovornosti. Iz neboječnosti izhaja brezobzirnost. Odgovornost je torej brezobzirnost. Brezobzirnost vleče filozofsko zavest v boj.

Toda kaj je neboječnost? Prav gotovo ne zgolj psihološki pojem. Boječnost dosedanjih filozofov ne more biti psihološko utemeljena, torej tudi njihova obzirnost in neodgovarjajoča kritika ne. Od kod tedaj izvira in v čem je starost dosedaj obstoječe filozofije? Kje korenini njena neboječnost? Ker je borbenost najprepričljivejši dokaz za posvetovljenost filozofije, mora razkritje korenin njene neborbenosti, to je boječnosti, odkriti tudi vzrok njene dosedanje zunaj- ali nad- ali trans- ali ne-svetovnosti.

Območje nemišljenega se širi. Potrebna je pomislitev v to območje z že domišljenim.

Preko dognanja, da mora iskati »idejo v dejanskem samem«, ki ga je Marx posredoval svojemu očetu v pismu z datumom 10. nov. 1837 in do katerega se je dokopal ob proučevanju dosedanje filozofije in v pisanju dialoga: Kleanthes ali o izhodišču in njunem razvoju filozofije, pride v pripravljalnih delih za doktorsko disertacijo (1840) in v njej sami že do sledečih rezultatov:

»Kakor se v filozofiji nahajajo vozlišča, ki jo v sami sebi povzdigujejo v konkrekcijo, zajemajo abstraktne principe v totaliteto in tako prelamljajo napredek ravne linije, tako so tudi *momenti*, v katerih obrne filozofija oči v vnanji svet, ne več zapopadajoče, ampak prede kot *praktična* persona intrige s svetom, izstopi iz prozornega carstva Amenthesa in se vrže na srce svetne sirene... Da se *teoretični duh*, ki je postal v sebi svoboden, pretvori v *praktično* energijo, izstopi kot volja iz carstva senc Amenthesa in se obrne *proti svetu*, brez njega pričujoči dejanskosti, je psihološki zakon... Samo *praksa filozofije* je sama *teoretična*. Je *kritika*, ki meri posamezno eksistenco ob bistvu, posebno dejanskost ob ideji. Samo ta *neposredna realizacija filozofije* je po svojem najbolj notranjem bistvu obdana s protislovji in to njeno bistvo se oblikuje v pojavno in ji vtiskuje svoj pečat. Kolikor se *filozofija* kot volja obrača *zoper* pojavljajoči svet, se sistem poniža v abstraktno totaliteto, to je, postal je ena plat sveta, ki stoji nasproti drugi. Njegov odnos do sveta je refleksijski odnos. Oduhovljen z gonom, da bi se *udejanstvenil*, stopi v napetost *zoper* drugo... Kar je bila notranja luč, postane vžigajoči plamen, ki se obrača navzven. Iz tega izhaja konsekvence, da s tem, ko svet postaja *filozofski*, *filozofija* postaja *svetna*, da je njena *udejanstvenitev* obenem njena *izgubitev*... Kar se ji zoperstavlja in proti čemur se bori, je *zmeraj isto*, samo z *nasprotnimi faktorji*.« (prav tam, str. 12 in 18)

Filozofija je subjekt in svet je objekt. V tej fazi svojega razvoja zre Marx na gibanje filozofije kot na imanentno gibanje, ki iz samega sebe kdaj pa kdaj porodi momente, v katerih se obrne navzven in se iz zapopadajočega, kontemplativnega gibanja spremeni v praktično. Filozofija je torej enotnost kontinuitete teoretičnega in diskontinuitete praktičnega gibanja, pri čemer je praktično gibanje prav tako teoretično, le da je zaobrnjeno navzven *zoper* svet in ne vase kot gibanje samozavesti. Kot teoretična navzven zaobrnjena in zato praktična dejavnost, je filozofija kritika. Predmet njene kritike je svet v svoji nefilozo-

sistem *zoper* drugi opredeljen sistem, postane *filozofija nasploh zoper svet*, ona postane *filozofija zdajšnjega sveta*... Isti duh, ki gradi filozofske sisteme v možganih filozofov, gradi železnice z rokami delavcev. *Filozofija prav tako ne stoji zunaj sveta*, kakor ne stojijo možgani zunaj človeka zaradi tega, ker ne ležijo v želodcu; seveda pa stoji filozofija poprej z možgani v svetu, preden se postavi z nogami na tla...« (Marx, Frühe Schriften, Cotta str. 188)

Kaj je filozofija? Kaj je svet? Kaj je tisto isto, kar ju združuje? Tisto isto je duh. Kaj je duh? Filozofija je, če je zaresna filozofija, duhovna kvintesenca svojega časa. Čas? Čas in filozofija! Čas in svet! Filozofija svojega časa! Filozofija *zoper* svet! Filozofija *zdajšnjega sveta*! Vzvrtno učinkovanje! Kaj je *zdajšnji svet*? V čem je *zdajšnjost* *zdajšnjega sveta*? Kaj je časnost pričujočega časa? Čas ima v filozofiji svojo duhovno kvintesenco. Filozofija je mera časa in tvori njegovo časnost. Časnost časa opredeljuje tudi *zdajšnjost* in zato filozofija kot časnost zasnavlja in opredeljuje *zdajšnji svet*. *Zdajšnji svet* je opredeljen po tem, da se filozofija z glave postavlja na noge. Os njenega obrata je duh, osnova pa svet. Duh je tisto isto, ki združuje *zasnovo* in *osnovo*.

V čem pa je smisel obrata? Kakšna naj bi bila nova naloga filozofije, da je potreben obrat? Njena naloga je, da prikaže in dokaže, zakaj filozofija ni le filozofija sveta, ampak je tudi svet svet filozofije; zakaj ni le glava glava sveta, ampak je tudi »ta svet svet glave«.

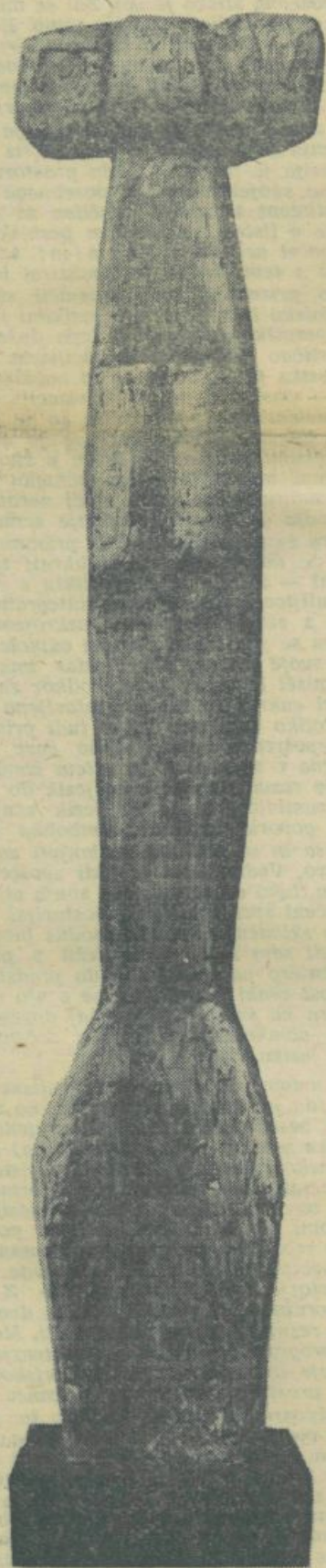
»Naloga zgodovine je torej, potem ko je izginilo *onostranstvo resnice*, da etablira *resnico tostranstva*. Predvsem pa je *naloga filozofije*, ki stoji v službi zgodovine, potem ko je demaskirala sveti lik človeške samoodtujitve, da demaskira samoodtujitev v njenih nesvetnih likih. Kritika neba se s tem pretvarja v kritiko zemlje, kritika religije v kritiko prava, kritika teologije v kritiko politike.« (Marx, Zur Kritik der Hegelschen Rechtsphilosophie, Einleitung, str. 489, Frühe Schriften, Cotta) Kritika religije iztrepnjuje človeka, da bi mislil, oblikoval svojo dejanskost kot iztrepnjeni, do razuma prišli človek, da bi se tako »gibal okrog samega sebe in s tem okrog svojega dejanskega sonca.« (prav tam)

Človek je os, *zasnova* in *osnova*! Od kod to? Zakaj to ni več duh? Kako da je *zdaj* človek postal *tisto* isto, ki vse združuje? Od kod pri Marxu konec leta 1843, oziroma v začetku leta 1844 ta preobrat in iztrepnitev?

Ker filozofija ni več zgolj zapopadanje sveta, ker ne stoji več zgolj z možgani v svetu, ampak se je postavila z nogami na tla, to je, postala je kritika, se je zgodilo nekaj, kar ni bilo predvideno kot rezultat. Izkazalo se je, da ni zgodovina v službi zgodovine, ampak da je filozofija v službi zgodovine; da ne gradi duh sveta kot nekaj sebi zunanega, ampak da je sam sestavni del sveta. Potemtakem filozofija ne samo, da ne stoji zunaj sveta, ampak tudi ni nekaj zunaj-svetovnega. Zato tudi ne more iti nasploh *zoper* svet, ampak le *zoper* starost starega sveta. Starost starega sveta izvira iz samoodtujenosti človeka in se izraža v razcepljenosti svetak.

Ko je filozofija stopila v stik s svetom, ki je v sebi raztrgan in je tako prišlo do vzvratnega učinkovanja, je ugotovila, da raztrganost sveta ni posledica raztrganosti filozofije na dva nasprotna sistema, ampak vzrok. Kot kritika je vzdržala v tem nepredvidenem rezultatu in postala s tem brezobzirna kritika, ki se ne boji svojih rezultatov. Obrat filozofije k svetu je povzročil preobrat v filozofiji sami. Svoje osi nima več v duhu, ampak v človeku. V svoji brezobzirni kritičnosti odkrije v obstoječem samoodtujenost človeka. Konsekventna sama sebi vidi zato svojo nalogo v tem, da hkrati z zgodovino sovzpostavlja resnico človeka in demaskira neresnico njegove odtujitve tako v *onostranstvu* kot v *tostranstvu*.

Kritika tostranstva je kritika zgodovinskih, predvsem pravnih in političnih odtujenih odnosov — ekonomskih za *zdaj* še ne — prav tako pa njihovega idealnega podaljšanja. Vendar »kritika *špekulativne filozofije*... ne nahaja svojega cilja v sebi, ampak v *naloga*h, za katerih rešitev je samo eno sredstvo: *praksa*.« (prav tam, str. 487) To pomeni: »Orožje kritike vsekakor ne more nadomestiti kritike orožja, materialna sila mora biti zrušena z materialno silo, toda tudi *teorija postane materialna sila*, brž ko zajame množice. Teorija je sposobna zajeti množice, brž ko demonstrira ad hominem in demonstrira ad hominem, brž ko je *radikalna*. Radikalno je zgrabiti stvari pri korenu. *Koren za človeka pa je človek sam*... Rezimi-

Dragica Čadež, Svetli simbol (1964)

rajmno rezultati: Edino praktično mogoča osvoboditev Nemčije je osvoboditev s stališča teorije, ki razglasa človeka za najvišjo bitnost človeka. Emancipacija Nemcev je emancipacija človeka. Glava te emancipacije je filozofija, srce proletariata. Filozofija se ne more udejanstveniti brez prerastitve proletariata, proletariata se ne more prerasti brez udejanstvitve filozofije. (prav tam, str. 504-5)

Filozofija v svojem boju zoper starost starega sveta ni več osamljena. Kakor hitro je zapopadla, da je zdajšnji svet raztrgan v samem sebi, ni več vztrajala v svoji zoperstavljenosti do sveta sploh, ampak le do moči, ki onemogočajo proizvajanje novosti novega sveta. V tem trenutku svet preneha biti v svoji celotnosti njen objekt in subjekt, ki v starem svetu predstavlja njegovo negativiteto, proletariata postane njen sodelavec. Filozofija ve: »Ne zadovoljuje, da misel sili k udejanstvenitvi, sama dejanskost mora siliti k misli.« (prav tam, str. 499)

Misel je filozofija, dejanskost je svet s proletariatom. Oba težita k emancipaciji človeka: filozofija teoretično, svet s proletariatom praktično. Filozofija postane praktična, materialna sila, ki postane filozofija proletariata. Filozofija proletariata postane, ko postane radikalna. Radikalna postane tedaj, ko zagrabl stvari pri korenu. Stvari pa zagrabl pri korenu tedaj, ko začne izhajati iz človeka kot korena in najvišje bitnosti za človeka.

Od kod takšen rezultat? Vprašanje ostane odprto, dokler ne izvem, kaj je človek. Do tedaj ostane odprto tudi vprašanje, kaj je filozofija.

Vseskozi ostaja filozofija teorija nasproti dejanskosti, svetu, praksi. Vendar ne ostaja vseskozi nekaj enakega. Sprva je bila zgolj zapopadanje sveta, boječa in obzirna do obstojčnosti obstoječega sveta. Potem je dobila težnjo po udejanstvenitvi, po svetovljenju, spreminjanju v prakso. Postala je neboječa, brezobzirna. Medtem se je izkazalo, da svet, dejanskost, praksa ni nič drugega kakor človek v svojih odnosih, ki so v svoji obstojčnosti odtujeni, razcepjeni in protislovni. Filozofija si zada nalogo razkriti neresnično teh odnosov, tega obstoječega sveta ter se tako vključiti v emancipiranje človeka, v vzpostavljjanje resnice sveta. Najvišja bitnost in koren zanjo postane človek in s proletariatom se poda v boj za proizvajanje človečnosti človeka.

Filozofija postane radikalna, revolucionarna. Iz misli o svetu, iz interpretacije sveta se je začela spreminjati v misel emancipirajočega se sveta, v spredučevanje sveta. Njen cilj je emancipiran človek in zato dovršitev revolucije, nerazcepjenosti in neodtujenosti svet. Pogoj nerazcepjenosti sveta je dvojen:

1. proletariata se mora ukiniti kot del razcepljenega sveta in se prerasti v svobodno človeštvo,

2. filozofija se mora ukiniti kot abstraktni pol sveta in se udejanstveniti, posvetoviniti, se ukiniti kot filozofija ter se prerasti v svobodno delo kot v sebi nerazcepljeno proizvajanje, kar predpostavlja ukinitve delitve dela na duhovno in materialno.

»Ne morete prerasti filozofije, ne da bi jo udejanstvenili.« (prav tam, 495). In: »Verujete, da boste mogli udejanstveniti filozofijo, ne da bi jo prerasli.« (prav tam, str. 496). S temi besedami, ki jih je Marx napotil svojim političnim in filozofskim sodobnim nasprotnikom kot opozorilo in posmeh, ni samo neoljčivo povezal usode filozofije in proletariata, ampak je hkrati obvezal svoje naslednike, da neprestano iščejo, kaj je filozofsko prihodnost sveta, kaj je to, kar je treba udejanstvenjevati in preraščati obenem s preraščanjem proletariata, da iščejo, kaj je tisto proletarsko obstoječe družbe.

Z njim pa je dovršil tudi obrat filozofije k svetu in preobrat v njej sami. Ko je privedel filozofijo do tega, da se je iz zapopadanja predrugačila v revolucioniranje, je dognal, da filozofija zaradi te dogode ne spremembe pravihprav ni več tisto, kar je bila v začetku, da je rezultat prerastel začetek. Je to, kar je postalo iz filozofije, še filozofija? Kaj je pravaprav filozofija?

Vprašujoči, ki tako vprašuje, ne sprašuje kakor otrok, ki za nekaj še ne ve imena: kaj je to in zakaj je to? Vprašujoči, ki tako vprašuje, vprašuje po kajstvu, po bistvu nečesa. Vprašanje se zato dejansko glasi: kaj je bistvo filozofije? Ali ni resnično bistvo filozofije tisto, kar je bila v začetku, to je zapopadanje? Da!

»Kar torej vobče tvori bistvo filozofije, otujitev sebe vedočega človeka ali sebe misleča otujena znanost, to dojemata Hegel kot njeno bistvo in zato more nasproti predhodni filozofiji zbrati njene posamezne momente in predstaviti svojo filozofijo kot *Filozofijo*... Filozofija ni nič drugega kot v misli prenesena in mišljena izpeljana religija; torej je treba prav tako obsoditi drugo obliko in drugi način tu-bitl odtujitve človekovega bista.« (prav tam, str. 647 in 639)

Filozofija je odtujitev sebe vedočega človeka ali sebe mislečega otujena znanost. Filozofija je odtujitev človekovega bista. Obsodba leti na filozofijo vobče, ne zgolj na Heglovo filozofijo. Filozofija je posebna oblika in poseben način odtujitve človekovega bista. V čem je posebnost te posebne oblike in tega posebnega načina? Kaj je človekovo bistvo?

Kar je za zdaj jasno, je dejstvo, da Marx svojega mišljenja od zdaj naprej ne šteje za filozofijo. Spoznal je, da je njegova filozofska misel napravila v sebi takšen preobrat, da ni več filozofska. Brezobzirnost in radikalnost kritike se je obrnila vase in odkrila, da se je s predrugačitvijo mišljenja kot zapopadajočega v revolucionirajočega, spremenilo tudi njegovo bistvo. Bistvo radikalne kritike je drugačno kot bistvo interpretirajočega filozofije. S tem vse tisto, kar je poprej Marx govoril o preraščanju proletariata in filozofije, ne velja več za filozofijo, ampak za revolucionarno kritiko. V čem je bistvo Marxove misli kot revolucionarne kritike? Bistvo zveni iz 11. teze o Feuerbachu: »Filozofi so samo svet različno interpretirali, gre pa zato, da se ga predrugači.«

Kaj je svet, je že delno poznano. Svet je človek, svet so ljudje v celokupnosti svojih odnosov. Poznano še ni, kolikor se še ne ve, kaj je človek, kaj je bistvo človeka. Marx postavlja torej zahtevo po predrugačitvi človeka, kar ne izključuje nuljnosti hkratnega interpretiranja. Izključuje le izključno ostajanje pri interpretaciji. Toda kaj se pravi predrugačiti? To bo mogoče vedeti samo, če se dejansko izve, kaj se pravi le interpretirati. V enem se izraža drugo nasprotje. Slika je jasna šele tedaj, če imaš pred seboj obe nasprotji.

Dragica Cadež, Simbol tragedije (1965)

ODISEJADA GREGORJA STRNIŠE

Strniša hoče v svoji poeziji edinole bivati, kratko in malo bivati v globljem smislu te besede. (Vital Klabus)

Nivo bivanja pa je, če natanko premislimo, tudi edini nivo, ki lahko odpre pot do nočranjega, torej vsebinskega bista vsake poezije. Sicer nujno obstanemo pred zidom pragmatkega ali pa estetiističnega ukvarjanja s poezijo, kar pomeni, da nam poezija vzbuja podobne potrebe kot npr. stol, ko nanj sedamo in ko nam njegova oblika ugaja ali ne; in ko od njega v osnovi ni odvisno nič usodnega. Bivati, skratko in malo bivati v globljem smislu te besede, z neko poezijo pa pomeni, izhajati iz predpostavke, da je ta poezija temeljna konstituenta in determinanta prostora, v katerega sem postavljen, da me more torej v temelju ogrožati ali pa mi odpirati perspektive, in da me torej neka eksistencialna neizogibnost sili v komunikacijo z njo. Ta dialog potem kajpa nima nekega konkretnega smotra ali cilja, ki bi ga spodbujal in usmerjal. Njegov pomen je v njem samem, v samozavedanju in racionalizaciji zgodovine, ki se stvarja v skupnem življenjskem prostoru, na katerem participirava oba: pesnik in bralec. Šele vsebina tega skupnega so-delovanja, torej komunikacije je lahko zgodovina. Sicer ostaneva oba le Robinzoni, obsojena na samoto, ali porabka, obsojena na golo »praksu« in samozadostno estetiistično »madslaboo«.

Poezija Gregorja Strniše je v pričujočem prostoru pojav, ki po svoji posebni notranji strukturi in koherentnosti direktno spodbuja eksistencialne odzive in se vnaprej izneverja vsakršnemu parcialnemu pristopu. Zato je to trditev tudi nemogoče podpreti s splošnimi argumenti; treba se je obrniti naravnost h konkretnemu pesniškemu materialu. Že od prvega kontakta s to poezijo pa me obseda neka posebna stiska jezika. Zdi se mi, da obseda podobna stiska tudi to poezijo samo. Razodeta je že v Odiseju, potrjena v osrednj Strniševih nove pesniške knjige *Zvezde*, ki je zdaj pred menoj (opremil France Makel, izdala Državna založba Slovenije, Ljubljana 1965). Bilo bi sicer narobe misliti, da je stiska jezika posledica nekega totalnega konflikta,ra je poezije s prostorom, iz katerega raste. Ta poezija je pravzaprav scela prostori. Na prvi jo angažma subjektivnega in posebnega zoper splošno, za sentiment in patos, značilen za Strniševe predhodnike v tistem slovenskem pesniškem procesu, ki se je začel nekako s *Pesmimi štirih* in ki je kasneje s tem, ko se je legaliziral in dosegel neko splošno priznanje, tudi uresničil svoj smoter, se ustvarjalsko izčrpal in se z redkimi izjemami umaknil v pesniško zasebništo lepe duše, v neko novo pesimistično romantiko in pacifizem. Stiska Strniševega jezika je — kakor se to navidez sliši paradoksalno — posledica desubjektivizacije njegove temeljne eksistencialne pozicije; in to je poglavitna značilnost njegove poezije. Ta poezija ni več — vsaj z najzarejšimi cikli ne — lirika v starem, čistem, izpovednem in subjektivnem pomenu besede, nekakšen romantiistični ventl sredi neromantičnega sveta. Poezija je Strniši znamenje same prisotnosti v prostoru in objektivizacije te prisotnosti. Kaj to pomeni? Je desubjektivizacija hkrati tudi že objektivizacija? Pesnik ni v konfliktu s svetom. Istostane najboljčijutnjeja in celostna integraliteta sveta: obsedena z vsemi njegovimi razkrojevalnimi procesi; po robu se jim lahko postavi edinole s formo, z jezikom svoje prisotnosti. Vendar ima vsaka forma svoj smisel le toliko časa, kolikor se razvija in kolikor ni enkrat za vselej postavljena in uzakonjena — in toliko časa ima lahko tudi prisotnost v svetu svoj neposreden odziv, toliko časa ni popolnoma razpršena v splošnosti in s tem izničena. V *Zvezdah* je razvil Strniša svoj jezik do konca. Vendar pa je zanimivo, da je ta jezik zdaj vedno bližji splošni govorici prostora, simbolika je vedno konkretnjša in se poskušata naslanjati na staro ljudsko pesništvo. Vedno bolj je tudi zgostena, urejena in klasična, tako da samohotno zbujta vtis, kot da bi se od izničeni svet splošnosti postavil neki nov svet: izredno skladen in enoten modus bivanja in kot da bi hkrati sam neposredno težil v programatičnost — za katero pa se mi zdí, da predstavlja temeljno nevarnost vsaki poeziji, saj se z njo njena totalnost zreducira na smoter, ki ga naj doseže s svojim zunanjim učinkovanjem. Tu se začneja tudi stiska mojega jezika.

Razumem, da izum jezika stisko nadvlada in ukroti (da je namreč v trenutku, ko znam stisko izraziti z besedo ali z jasno in urejeno besedno zvezo, stiska zame v osnovi premagana) in da more totalni razkroj bivanja oziroma eksistencialne vsebine pomeniti tudi razkroj njene forme. Gregor Strniša je izredno skladen v svojem jeziku, pa razklan po vsebini, ki jo s tem jezikom ponazarja. Jezik sam po sebi sicer ponazarja tudi pesnikovo avtentičnost, vsebino pa mu vendar narekuje prostor, splošnost, avtorjeva usklajenost z njo. Z dešifriranjem teh koordinat je potem brez dvoma izpričana moč in resnica njegove prisotnosti. Moč pa se sama teži v programatičnost, v samoostvarjanje, v realizacijo svoje intenzivnosti in življenjskosti, v kreacijo novega prostora. Vendar je to konec poezije in začetek neposredne prakse. Ampak: tu, pri Strniši poezija še vedno nastaja, nič manj silna ni in nič manj navezana samo na svoj čisti in lepi jezik kot prej. Je torej Strniši v resnici uspelo s samim jezikom zavladati stiski celotnega prostora in s tem hkrati temeljnemu razkroju svojega lastnega bivanja? In ali ne obsedajo hkrati naš celotni eksistencialni prostor iste dileme in iste potrebe: antiklasično (razklisen, neenovit, tujsko itd.) vsebino prevesti v klasičen in urejen jezik in s tem navidez že s jezikom ukiniti ustvarjalške nemožnosti sveta splošnosti? In naprej: ali jezik sam na sebi v resnici sploh more odpirati kakšne stvarne možnosti? Ali je jezik tudi že komunikacija, sam na sebi že vsebina, nova integracijska možnost?

Poglejmo, kako se nam v sklopu takšnih vprašanj razkriva Strniševa poezija, ki je brez dvoma izjemen pesniški pojav v sodobnem času, pojav, mimo katerega že zdaj ne more nobena sodobna pesniška misel, tako da se sama po sebi vsiljuje misel, da pomni zanikati to poezijo, tudi zanikati načelo komunikate, saj je prav to z zbirkami *Odisej* in *Zvezde* dosledno potrjeno. Kontinuiteta je v nji je maksimalna in tudi že presežena: avtentično se vključuje v še omejen proces slovenske pesniške kulturalizacije v šestdesetih letih, vendar tako, da neposredno razodene hkrati vse nemožnosti in neresnitve tega procesa (romantiko, prisilizem, palos in.) ter njegove perspektive. Te perspektive je po splošnejih Strniševih poezijah mogoče uresničiti edinole skozi dosledno vezanje obeh izhodiščnih konfliktnih polov tega procesa: subjektivitete in splošnosti. Potem lahko torej poezija nastaja šele iz te zveze. Vsa ko patetično ali čustveno zanimavanje in povadovanje enega od obeh polov bi jo prestavljalo v neizogiben voluntarizem. Prostor je namreč oboje: subjektiviteta in splošnost. Celota prostora je edina realiteta. Strniševa poezija je znamenje celostne prisotnosti v njem, znamenje so — bivanja pesnika in sveta ter njunega adekvatnega prežemanja. Zato lahko tudi šele omenjena zveza opozori na problem jezika in neovine — in daleč, da bi bil to samo problem te poezije.

Dve izraziti vsebinski ločnici, mislim, pozna poezija Gregorja Strniše. Prvo predstavlja cikel *Inferno* o knjigi *Odisej*, drugo *Zvezde* v istoimeni zbirki. V skladu s tem bi bilo mogoče to poezijo razdeliti v tri — dovolj zaključene — sklope, ki jih med seboj povezuje že naznačeni proces jezika in v skladu s njim premiki v pesnikovi eksistencialni situaciji in potrebi, kako in kje odpirati še ne definirane protislovja in manjkajanja v prostoru.

Vsebinsko izhodišče prvega sklopa pomenijo brez dvoma še *Mozaiki*, Strnišev preneek, najbolj izrazito morda zadnja pesem iz zbirke, *Barbarova molitev*. Človeško bivanje se zave svoje nezadostnosti in nekoherentnosti ter ju poskuša premagati z izencitivijo s prostorom, z nečim večjim, mogočnejšim in polnejšim izven sebe. Vendar je ta prostor kmalu tisto, na kar je bivanje že v osnovi priklenjeno, so, se da bi moglo biti organsko poistoveteno z njim. Pesem nakazuje potrebo po preseganju razkola:

Vrelec mrzlih voda!
Hiša črnega mlaja!
Dvigini se v naših prsih,
daj, da bomo kot ti,

gora, gora v temi,
velika gora v temi!

Prostor je nad subjektiviteto zaviadal, jo prisilil v molitev. V naslednjem, uvodnem ciklu v *Odisejo*, *Blaznosti*, nastopa ista splošnost in drugačnifunkcija, pa z isto močjo, silo in tudi mogočnostjo ter neukinljivostjo. Pred njo še zmerom »Vsaka misel ljubko sloni glavo / z visoko kapo sanj« in se razvada njene neizogibnosti, ki doseže nazadnje svoje samourresničujoče stanje v odresitni spojitvi: v smrti; ukinitvi se ji torej mora scela in enkrat za vselej:

Velika hiša sonca je tvoj dom.
Tu v prah si zognelen,
tu je sgorel tvoj prah.
Velika hiša sonca je tvoj dom.

Ja nas je važno predvsem dejstvo, da nastopa tu tudi med nezadostnostjo človeškega življenja in polnostjo stvarnega sveta določneje ko v *Barbarovi molitvi*, ki nam slika oba pola ločena: na eni strani je sgora, gora v temik, na drugi je življenje (smrt) razbitnjeno v brezimni »mi«. V *Blaznosti* združuje oba pola življenje v sebi: »blaznost« »lirika« s trdimi grabecimi koraki / po okroglem sklopu možgane in se tu spremeni v čisto samozadostno bivanje, kakršna je značilna za predmetni svet — »dol in resničen kot skala, / bleščeč, teman.« Brezimni »mi« se spremeni v konkretno, posamezno osebo, kateri pesnik analizira situacijo, ki se je v njej znašla in ki se v njej »blaznost« ne zmore postaviti po robu, ampak se ji do kraja podredi skupaj z vsemi vrednotami iz preteklosti, ki jih sežema »beli angel iz marmora spominar; situacijo, v kateri je morala pustiti, da taisti svetli spomin postane »pisana pagin«, ki vna križu okna v noč kričita in priznati blaznosti kot svojo edino možnost; in Strniša je ves čas vedno na strani te konkretne posameznosti. Smrt ostane njena logična, tragična ekipo, vendar v dionijskem kontekstu nekoliko nasilno onemogoča identiteto s svetom. Očitno je Strniši smrt samo ena od možnosti razrešitve. Vendar pa je najbolj zanimito to, da gre Strniši tu v prvi vrsti za proces identifikacije, ki ga sproča neka ontološka zavest manjkajoč, za kateri bistveno participira predvsem pesnik, ne pa — kakor kasneje — čisto in golo stanje odnosov v prostoru. V *Blaznosti* gre za pesnikovo posku premagovanja »blaznosti«, ne pa za analizo odnosov, ki jih »blaznost« povzroča kot temeljna danost. Ta cikel predstavlja s tem tudi najočitnejšo zvezo z pesnikovimi predhodniki in nekaterimi sodobniki, saj gre v teh pesmih za podoben polom starih vrednot in za podoben čustveni poskus, kako tradicionalne ter splošne mite zamenjati z novimi, z miti trpeče in samolne subjektivitete, torej z novimi možnostmi. Od tod donoli čustvena in zamosno resignirajoča struktura cikla, ki resnično soodvisnost obeh polov bivanja — posameznosti in splošnosti — zamenjuje (dobro njegovi predhodniki) s stališčem »blaznosti« tragične krivde, ne pa s tistega objektivnega stališča, s katerega sta obe dimenziji bivanja enakovredni. Videti pa bomo, da bo kasneje prav dosledno odkrivala v mrti kot posledice in tudi možnosti identitete (prvič določno postavljene v tem ciklu) Strniši

obvezovalo v toliki meri, da je nikoli ne bo mogel nadomestiti s preprostejšo ali aktualnejšo možnostjo in da mu bo naposled smrt postala eno pravih meril bivanja. V *Blaznosti* je smrt sicer še žalostni konec življenja in sveta, »sončnaja večnost od končnost« posameznikovega življenja. Blaznost pa živi naprej, kot čisti, iz sebe se napajajoči proces, tudi potem, ko je subjektiviteto že premagana.

V naslednjem ciklu *Sanje leta* je ta subjektiviteta posplošena nazaj na brezimni »mi« z *Barbarove molitve*. Pesnik se iz tega »mi« tu sicer izloči, vendar opazuje propad grupe, oziroma kolektivne prakse in mitologije še vedno s stališča čiste imanentne logike te mitologije in te prakse same, kot vnaprej jasen in samoumeven proces, ki pa poteka brez zveze s svojim prostorom. Ta proces začne v zadnji kritici poslednje pesmi cikla, v *Zimi*, obvladovati tista skritostna metafizična konstituenta, ki jo Strniša imenuje *samoroga* in ki mu pomeni simbol večne prisotnosti neresničnega v človeškem stvarjanju mita, vendar neresničnega kot temeljne konstituante tega mita. To neresnično se v *Cvetločih mečih*, naslednjem ciklusu *Odiseja*, umakne reviziji starih spoznanj, boja in sinteze, rož in mečev, sentimenta in krutosti, da bi bilo kasneje v *Samorogu* in *Lutki* mogoče dokončno pregledati še to revizijo — objektivno, kruto, jasno, brez slehernega obtežnega patosa in čustev analizirati obe posledici in perspektivi dotedanega Strniševoga, v veliki meri še dovolj tradicionalnega pesniškega sveta; sočiti se s stvarmi, kakršne so:

Dolgo pot sem prehodil:
nidel sem zbledeti selemo perje papir,
proge tigra, pisano cvetje v lašnih gozdovih —
pred suhim gozdom v zemlji mrtvih stojim.
(Orfejeva pesem, *Cvetloči meči*)

Ostanke sentimenta in same po sebi razumljive logike sveta iz cikla *Sanje leta* začne v *Samorogu* zamenjavati povsem zavestno, racionalno koncipirana fabula, torej epski element, ki bistvo pesniškega sporočila v tem ciklusu o nenehnem sprevarjanju človeških odnosov v neresničnem (podobno samoroga v zrcalu) spreminja v delo pesnikove volje, v dejanje, ki ne dopušča več nobenega naključja, nobene druge logike, ki bi ne bila imanentna pesnikovi viziji prostora kot celote. Tu se začne dokončno formirati tudi Strnišev jezik: dosledno in jasno komponiran iz poetične situacije, urejenega materiala, iz plastičnih in preglednih podob, v pravih verzih, zvezanih z asonancami. Urejanje sicer z besedo zavladu na danim materialom, ostaja pa še vedno odločilno in neizbežno ujeta vanj. Sprašuje se sicer po bistvu nekdanj zasluštenih integracijskih možnosti, vendar še samo spravevanje prinaša s seboj ponoven zanimali odgovor:

Kje je vitka katedrala noči,
kjer naliv kot gozd črnih sveč gori,
vsaka kretinja, vsaka stopinja
v večni marmor se spreminja?

Identifikacija ni več mogoča. »Njemus« zakriva obraz krinka, njenar« slika / v neznanj hiši tujih sanj živim in se v ogledalu torej odtujena spreminja v podobo belega samoroga. Strniša to ve od samega začetka, zato sam nič več ne išče možnosti; začne samo upodabljati iskanje. Samorog se potem pokaže za drugo možnost sveta. V njem se zlivajo vsa dozdajšnja spoznanja. Samorog je zraven smrti druga varian-ta nič. Pola bivanja nimata več nobene možnosti aktivnega učinkovanja drug na drugega. Due logiki se samo stikata: logika sveta in logika pesniškega komponista, urejevalca; v tem in v naslednjem ciklu (*Lutka*) se sicer mimogrede še spopadeta, borita za nadvlado enega nad drugim. V *Lutki* si se potem dokončno razodene, da identifikacija ni več mogoča: samorog je oba pola združil v novem nizu, *Lutka* bo znova potrdila preoga, smrt, in s tem identifikacijo razkrila kot iluzijo in samorogov princip neresničnosti. V *Infern»* bo to spoznanje prvič dosledno objektivirano, direktna prisotnost pesnika v dilemi bo ukinitja: ostala bo samo skladnost podob, v kateri je inkarnirana komunikacija znotraj sveta, s tem pa bosta oba pola dvojnosti popolnoma enakovredna. Pesnikova situacija ne bo manj objektivna od situacije splošnosti. Od *Inferna* naprej ne gre več za konflikt s takim ali drugačnim izidom (izid je bil dozdaj merilo konflikta in poglavitne inspiracijske pobude), ampak samo še za objektivno analizo medsebojnega učinkovanja, katerega merilo je enkrat za vselej sama smrt. Nasitje sveta nad posameznikom je v *Infern»* popolnoma razumljivo: popotnik, ki zaide v te kraje« nič tragičen — saj je ta usoda splošna usoda ljudi.

Noben pa se še ni vrnil iz gore,
Eni v blodnjaku od lakote in žeje umro,
druge nasadi Minočaver na rogove.

Pesnik zato kajpa ne joče nad popotnikovo usodo. Predočl jo, uredi, da zanja pred nami takšna, kakršna je. Pesnikova funkcija je, da stvari dešifrira in urejuje. To je vsebina njegovega bivanja: enakovredno stičišče zakonitosti sveta in lastne subjektivne pesniške volje.

— Če zdaj strnjeno pregledamo vsebino prvega sklopa Strniševih poezij in s tem razdelitev samo tudi utemeljimo, moremo naprej omeniti pesnikovo načelni spopad z doteranjno pesniško tradicijo, poskus, preseči njena izhodišča in se prebiti do celostne, avtonomne in adekvatnejše vizije sveta. S tega vidika ostaja Strniša v prvem sklopu ciklov ujet tako v temeljni dualizem sveta in lepe duše kot — hkrati — tudi v poskus, premagati ga z identifikacijo prvega in drugega v skupno ter ustvarjalsko prežemanje.

ANDREJ INKRET

Poskus, ki se izjalovi — saj različna ontološka struktura zavesti na eni strani ter trdnega, mogočnega in polnega sveta onemogoča adekvatno poistovetenje in sprošča prenehanja le nora in totalnejša alienativna stanja. Strniša se potem polagoma odmika od konvencionalne zavzetosti za razdvojeno in čisto trpečo zavest proti iskanju integracijskega mita, proti *biti*, ki bi ontološko nezdružljivost in razklanost na neki način — tako ali drugače — ukinita. Vendar metafizične smrti in lepe skrivnostne, ramo tako metafizične nadresničnosti *samoroga* ne more odkriti ničesar. Bit mu je torej istovetna z ničem. Vaporedno s temi iskaletskimi poskusi izpopolnjuje svoj jezik, katerega intenzivnost in skladnost raste premosorazmerno z ukinjanjem integracijskih možnosti, dokler ne postane sam, skupaj z estetiko, ki jo prinaša s sabo, poglavitno in edino znamenje trdoživosti pesnikovega bivanja v prostoru. Vaporedno z ukinjanjem biti se seveda zmanjšuje tudi izrazitost pesnikove ne-posredne in subjektivne izpovedi. Pesem je zmerom bolj koncipirana kot objektivna slika odnosov v prostoru, razklanih sicer še vedno na oba še omenjena pola. Vendar zdaj zanima pesnika — kakor rečeno — edinole celovitost njunega konfliktnega prežema-nja.

— V *Infern»* je dvojnost prvič postavljena izredno čisto in objektivno: prvi del (*Pustinja*) je podoba popotnikovega približevanja gori, edini ter iluzorni aktualni možnosti rešitve iz indiferentnosti in jalovosti pustinskega prostora. V drugem delu, v *Gori*, se potrdi tudi jalovost približevanja samega, popotnika čaka v gori edinole neizogibna smrt; smrt, ki ni več velika hiša sonca, ni torej več istovetna z večnostjo kakor v *Blaznosti*, ampak je nasilje čuvarja gore Minočaver nad popotnikom. Dvojnost je na prvi pogled mogoče podobna listi iz prvega sklopa pesmi. Razlika pa je v osnovi močno izrazita: Minočavrov nasilje nad popotnikom ima globoke razloge, saj pomeni obrambo gore, obrambo nespremljivega in trdnega bivanjskega reda polnih in samih v sebi sklenjenih in zadovoljnih stvari pred indifere-ntnostjo in nesmiselnostjo lastno človeškemu bivanju. Popotnik se ne gre iz takšne ali drugačne potrebe istoveteti v gore, popotnik po naključju »saide v te kraje«. Njegovo bivanje je torej popolnoma nesmiselno, naključno, popotovanje zaradi popotovanja: prostor je tako ali tako indiferenten, popotnika v njem nič ne obvezuje pa nič tudi ne ogroža, dela, da bi pregnal čas, ne da bi ustrajal in se uresničeval skozi delo — in to čisto, samozadostno gibanje je njegova edina (ne)resničnost. Rezultat je ta:

Se bolj v daljavo se odmaknejo stvari,
vsak dan manjši je in pustinja vsak dan večja.

Smrt ne osmisli popotnikovega bivanja; logično ga zaključil. Potrdi pa goro, da ne bi njene trdnosti in pomatnosti razumel, razumel bi jo kot izid iz samega in nesmisel, kakor sta razklala popotnikovo bivanje. Smrt je v *Infern»* akt samoohranitve splošnega, objektivnega, koherentnega sveta. — S tem je Strniša tudi bistveno presegel parcialnost in romantiko svojih prejšnjih ciklov. Njegova eksistencialna pozicija je s tem dokončno dobila objektivno veljavo.

V ciklu *Tu je bil tiger* se pojavi nevarnost kot dinamična gonila sila človeškega bivanja in z njo potreba po nenehni pripravljenosti nanjo. Človeško smrt je treba opravečiti in ji vrniti smisel. S tem pa navezadnje osmisli tudi koherentno kraljestvo stvarnega sveta. Strniše zdaj očitno nič več ne bo moglo presenetiti. Prostor je analiziral, njegovi temeljni antagonizmi razloženi. Groza, ki jo analiza prinaša s seboj, je le posledica. Ta Strniše ne zanima več.

Vendar s to analizo prostor, kakor ga inkarnira poezija drugega sklopa Strniševih pesmi, ni tudi še do kraja izrpan. V *Vikiingih* se Strniša vrne nazaj od posameznika h skupinskemu bivanju. Skupinsko bivanje je osvajanje sveta. Grupa daje posamezniku občutek varnosti, subjektiviteta se stopi z njo, njena smrt dobi s to integracijo a priori smisel, saj se dopolni v imenu nečesa, kar odločilno presega horizont posameznega življenja. Vendar se pri Strniši na pojem Vikingov izrazilo veče pojem tujstva. Vikingi prihajajo od daleč v ta svet in kot tujci ga osvajajo. Kot tujci tudi umirajo in drsijo »globle, globlje v samo silno srce sveta« — v imenu skupnega smotra, zlata, ki sicer premaga absurd posamezne smrti, ne odreši pa tujstva v grupi kot celoti. Osvojeni svet ne odreši tudi njihove domovine, tiste, ki jih je Konstituirala in jim je osvajanje v imenu grupe celote sploh omogočila.

Veliko jih je dalo življenje za zlato,
njihova domovina je bila mrela in prazna.
Obale, otoki, gozdovi, kjer kukavice pojo —
globoko na morskem dnu leži dolga ladja.

Človek je po Strniši resničen le, če je sam in če se zaveda prostora, iz katerega prihaja; le potem je mogoča avtentičnost in vse tvegajoča zveza s svetom. Možnost grupskega stopanja Vikingov v svet se odkrije kot ne-možnost identitete in integracije in kot novi brezuspешni mit. Grupa dvojnosti ne more premagati. — Zato najbrž ni naključje, če Vikingom neposredno sledita dva cikla, poleg *Inferna* očitno vrh *Odiseja*, hkrati pa sklep te knjige, cikla, ki jemljeta za izhodišče posamezno in samotno eksistenco in poskušata iz njene vračenosti v svet izpolniti potrebo po premagovanju tujstva v sebi, s tem pa hkrati tiste dvojnosti sveta, ki je očitno pravi inspirator dozdajšnje Strniševe poezije.

To sta cikla *Dom in Odisej*. V njiju doživl vseh tudi klasičnost Strniševe poetike.

(Konec prihodnjic)

VPRAŠANJE GORSKIH KMETIJ

Usoda gorskih kmetij ni edino vprašanje, s katerim se danes ukvarjajo v alpskih deželah (in med take štejem tudi SRS z njenim zapadnim in severnim delom, se pravi območje alpskih odrastkov in njihovega predgorja), je pa gotovo precej pomembno glede na to, da glavna panoga v teh področjih je in ostaja kmetijstvo. Brez dvoma tudi industrija, trgovina, promet in v zadnjem času zlasti turizem postajajo čedalje pomembnejši, toda gotovo je, da se bo v naši družbeno ekonomski strukturi ta problem še precej časa pojavljal. To zato, ker sedanja stopnja razvoja proizvodnih sil pri nas kljub jasni družbeno politični orientaciji še ne more zagotoviti, da se kot spremljevalni in dopolnilni faktor v kmetijstvu ne bi pojavljal tudi privatni sektor.

Poleg tega pa na drugi strani obstaja tudi jasno izražena zahteva, da se tako imenovana kmetijsko pasivna področja (in takšne so gorske ali hribovske kmetije) ne bi depopularizirala, ker postajajo v sedanjem hitrem razvoju bolj razvitih področij še rekreacijsko zanimiva.

Družbeni in prav tako ekonomski cilj naše politike v kmetijstvu je nedvoumen: vzpostaviti družbeno rentabilno kmetijsko proizvodnjo ob maksimalni uporabi sodobnih znanstvenih dognanj, z istočasnim ciljem proizvodnjo socializirati (po Kardelju). Pri obstoječih možnostih naše družbe pa se ogromna večina družbenih investicijskih sredstev steka v tista področja, ki obetajo dati najhitrejši ekonomski rezultat, to so pa v trenutni situaciji le ravninski predeli, kjer je možno ob istočasni rentabilnosti ustvarjati velike kmetijsko industrijske kombinacije. (Da ti kombinati danes v večini primerov niso ali le težko dosegajo rentabilnost, gre le delno na račun agrarno ekonomskih ukrepov; v večini pri-

merov, kjer pride do nerentabilnosti, je kriva notranja struktura samih kmetijskih organizacij, tržne razmere, struktura proizvodnje, slaba kadrovska zasedba in podobno. Analize namreč kažejo, da posamezne farme z dobro organizacijo vendarle morejo ustreči družbeno ekonomskim zahtevam.) Vlaganja v kmetijstvo v SRS so v zadnjih osmih letih dosegla naslednje stopnje:

Leto	Nar. doh. SRS v milijardah din	Od tega v kmetijstvu %	Cel. invest.	Inv. v kmet. %
1956	237	16,1	36,4	7,3
1957	277	15,4	42,3	11,0
1958	306	17	49,6	12,8
1959	335	14,8	58,9	13,3
1960	441	14,2	75,4	13,2
1961	516	14,9	84,9	16,4
1962	564	14	109,6	15,6
1963	675	13,1	147,5	14,3

Številke kažejo, da Slovenija glede na narodni dohodek spada med razvitejše dežele, ter da odstotek udeležbe kmetijstva v narodnem dohodku konstantno pada, kar je tudi eno izmed meril (pozitivnih) razvitosti. Struktura investicij je podobna ter se razen v začetni fazi novo ustvarjena sredstva v kmetijstvu relativno v enaki meri zbirajo nazaj za njegovo razširjeno reprodukcijo. Drugo vprašanje ob investicijah, ki se pa kar najbolj neposredno dotika problema, katerega smo si zastavili v naslovu, pa je porazdelitev investicijskih sredstev znotraj kvote, ki je za kmetijstvo namenjena. Družbeni sektor izkorišča 160.000 ha zemljišč. Razmerje med površinami družbenega in privatnega sektorja je nekako 20:80, delež celotnega družbenega produkta pa je veliko ugodnejši za družbeni sektor. Značilno (sicer v skladu predvsem z družbeno političnim namenom naše agrarne politike, katere prvi cilj je bil med drugim tudi razbiti tržni monopol privatnega sektorja) pa je, da se je investicijska masa skoraj v celoti zlivala v izgradnjo sodobnih, zaokroženih kompleksov v družbeni lasti, ki pa niso bili niti do konca dograjeni, niti niso bili zadosti opremljeni. Zato je danes tolikokrat izrečena pripomba na račun nerentabilnosti teh organizacij sicer močno upravičena, pa verjetno napačno naslovljena. Centralizirano razdeljevanje sredstev in premajhna domišljenost o ekonomskem in družbeno političnem učinku posamezne investicije nosijo dosti več krivde, kot pa sami nosilci proizvodnje.

Kar smo zadnjih deset let investirali v privatno kmetijsko proizvodnjo, smo samo posredno preko regresov, za gnojila in stroje z zmanjševanjem davčnih obveznosti in samo delno s kooperacijo (ki pa sama na sebi bazira na ekonomskem principu).

Zelo počasi pa prodira miselnost, hitreje v strokovne kot v oblastne forume, da je privatna kmetijska proizvodnja kljub pomanjkljivosti, ki jih vsebuje, precej potrebna ne samo kot dopolnilo, ampak v določenih razmerah tudi kot edina oblika

proizvodnje. Z agrarno-ekonomskimi ukrepi moramo doseči, da ta proces ne zavzame družbeno škodljivih dimenzij. Kakšne so te »določene razmere« in zakaj se pojavljajo? Kje so družbeno opravičljive in zato potrebne družbene pomoči? Do kdaj se bojo in se smejo uveljavljati?

Ta niz vprašanj je determiniran s celo verigo geografskih, zgodovinskih, socioloških, ekonomskih in političnih kategorij, ki se med sabo prepletajo ter nastopajo zdaj kot vzroki, zdaj kot posledice.

Če problem najprej opredelimo do deklarirane in izvajane agrarne politike, moramo poudariti, da problem hribovskega kmetijstva nikakor ne izpada iz prej izraženega koncepta naše kmetijske politike. Vanj se vključuje predvsem v prvem delu citirane stavka: »Vzpostaviti (tudi v gorskem območju) družbeno rentabilno kmetijsko proizvodnjo ob maksimalni (glede na pogoje) uporabi sodobnih znanstvenih dognanj...«. Drugi del Kardeljevih misli: »...z istočasnim ciljem proizvodnjo socializirati.« pa je vsebovan že v prvem delu s tem, ker maksimalno omogoča uporabo znanstvenih dosežkov v kmetijski praksi v naših družbenih razmerah in z uporabo agrarnih političnih ukrepov nujno vodi v sodelovanje med kmetijsko organizacijo in privatnim proizvajalcem. Na drugi strani pa višja stopnja izobrazbe, ki jo bolj razvita tehnologija zahteva v daljšem razdobju, vsekakor vpliva na zavest pozitivno v smeri socializacije. Je pa ta cilj dolgoročnejši in je zato tudi sedanja politična orientacija na tem področju družbeno vzdržna in ekonomsko upravičena.

V Sloveniji danes obstaja 195.000 kmetijskih gospodarstev v državljanski lastni. Od tega je 101.000 velikosti do 4 ha (SKG št. 15, 1965). Kmetije, manjše od 4 ha, malo pridelujejo za trg in so zato v našem razmišljanju manj pomembne, ker takšna velikost posestva ne zagotavlja preživljanja iz lastnih virov ter je potrebna dodatna zaposlitev. Druge kmetije pa nudijo porabniškim centrom neposredno ali posredno preko kmetijskih zadrug večje ali manjše količine kmetijskih pridelkov; vsekakor pa v takšnih količinah, da so tržno zanimive, posebno če znajo gospodarske organizacije odkup pametno organizirati. (Vedno pogostejše pripombe, da se akumulacija, ki se izteka iz odkupa, ne uporablja na mestu, kjer je bila ustvarjena, za razširjeno reprodukcijo, so več ali manj upravičene.)

Značilna je porazdelitev velikosti kmečkih posestev, ki dosegajo v okolici mest velikost ohišnice; v večji oddaljenosti se spremene ponekod v razmeroma dobro organizirane in situirane proizvodne enote s tržno usmeritvijo in večjo površino (ki pa nikakor še ne ustreza mehanizacijskim normam). V hribovitih predelih pa dosegajo kmetijske enote skupaj z gozdovi, ki jih v njihovi sestavi neredko srečujemo, daleč večje dimenzije od agrarnega maksimuma 10 ha ter znašajo celo preko 100 ha. Večji del odpade tu seveda na površine, pokrite z gozdovi. Značilno pa je, da ta posestva, ne glede na slabšo boniteto zemlje dajejo relativno mnogo manj tržnih presežkov kot one, ki so nekako »srednje« oddaljene od porabniških središč. Jasno je, da nastopa tu kot močan faktor diferencialna renta, še večjo vlogo pa lahko pripisujemo že zgoraj naštetim faktorjem, ki jih bomo skušali v nadaljnjem podrobneje razčleniti.

(nadaljevanje prihodnjic)
Ivo Marenk

Dragica Čadež, Relief (1964)

„KRATKO IZREKAMO HVALEŽNOST SVOJO, DA NI ŽIVLJENJE NIKDAR VEČNO“ (Swinburne)

Ves odnos človeka in narave se očituje v njegovih poizkusih, da bi doumel evolucijski mehanizem. Če bi mu to uspelo, bi pomenilo to njegov prvi večji korak v smeri proti njegovi neodvisnosti od narave v direktnem, ne pa tudi v indirektnem smislu; človek torej naravo vedno negira po principu natura — pro natura. In zato njegov osnovni kontakt z njo ni kontradikcija, temveč harmonično prehajanje drugega v drugo; vendar pa ta transformacija ni nikdar brez nevarnosti. Globoko nerazumevanje narave in njenih zakonov je danes privedlo do cele vrste posledic: do odtujenosti, izgubljenosti, degeneracije itd.

To bi lahko katastrofalno vplivalo na človeka in ves svet in zato je proučevanje naših splošnih problemov, torej problemov naše civilizacije in njenega odnosa do narave in človeka nujno potrebno. Se vedno ostaja dejstvo, da človek še ni popolnoma vnikan v naravo, torej v čas in prostor.

Drži, da živimo v dobi neslutnih sprememb in neverjetnega napredka. Prav tako se strinjamo s predpostavko, da človeški um ni bil še nikoli tako močan in produktiven, kot je danes. Pod našimi neprestanimi, nepopustljivimi udarci se rušijo tudi najtežji problemi, kar omogoča novo in še bolj dinamično napredovanje. Očitno prvič v zgodovini opravičujemo vero v to, da sta človeška moč in razvoj neskončna. In res se zdi, da s tako ogromnimi možnostmi in s še večjim potencialom za nas ni noben problem za večno neresljiv (celo triumf nad smrtjo, prostorom in »transformacijami« se zdi samo še vprašanje časa).

Toda to je samo pozitivna slika današnjosti. Z dosedanjimi uspehi, čeprav so še tako veliki, pa ne smemo biti zadovoljni, kajti v tej potesni poplavi novega in revolucionarnega smo čisto pozabili na vsakdanjega človeka. Stisnjen v klinično čistih mestih se postopoma odtuja sebi in okolici. Vsak dan slabši, bolj pokvarjen in odvraten sam sebi spominja čedalje manj na človeka in vse bolj na brezčuten, hladen stroj. Mnogi, ki jim je že dovolj plesnivega, dolgočasnega življenja, spoznavajo ta pojav; toda njihova opozorila ne najdejo odmeva; truš napredka, razvoja in pokvarjenosti preglaša njihove

besede. Človek — edini, za kogar se vse gradi, popravlja in izpopolnjuje, stoji izgubljen sredi tega velikega kaosa današnjosti in zaman poizkuša razumeti, kaj se dogaja z njim in svetom.

Morda je ta predstava sveta preveč emocionalna in zato do neke mere nepravilna. Toda včasih je treba pretiravati, če hočemo še pravočasno opozoriti na probleme, ki danes sicer še ne pomenijo nevarnosti, postopoma pa bi utegnili tako narasti, da bi nam grozilo uničenje. Moderna civilizacija nosi v sebi morilne klice, ki lahko povzročijo smrt naše družbe, če njihovega razvoja ne bomo pravočasno ustavili.

Eden od problemov, ki so to stanje povzročili, je razhajanje empiričnih in družbenih znanosti. Družbene in eksaktne vede so ozko povezane in se dopolnjujejo. To je sicer res, vendar pa je splošno znano, da imajo dominantno vlogo družbene vede, ki s svojim razvojem čedalje bolj vplivajo na eksaktne kot narobe. Danes pa družbene vede stagnirajo, medtem ko so empirične prevzele vodilno vlogo in se ločeno razvijajo vse bolj dinamično. Zaradi njihove ločitve so se pojavili globoki razdori v današnji družbi, ki je emocionalno, psihofizično in intelektualno nesposobna, da bi se mogla živeti v ta zmehanizirani svet. Ker se mu poizkuša prilagoditi brez filozofske osnove, se spontano odtuja človeku, ki ga s tem degradira. Če se bo ta proces nadaljeval, lahko pripelje do popolne deformacije in uničenja osebnosti.

Mislim, da je morda bistveni vzrok takšne situacije dejstvo, da filozofija človeku ne priznava univerzalnega pomena. To je morda privedlo do zmotne koncepcije naše bodočnosti in do popolne nesposobnosti, da bi se rešila nekatera osnovna vprašanja človeške eksistence.

Vsa ta in še druga neomenjena, a vsem znana dejstva nas vodijo do zaključka, da nam danes bolj kot kadarkoli grozi nevarnost uničenja. In to ne toliko zaradi naše civilizacije ali atomske vojne, kot zaradi domišljave epocentričnosti, neverjetne arogantnosti, neomejenega narcizma in popolnoma zgrešene interpretacije človekovega pomena in njegovih dosežkov.

Z manifestacijo svoje integralnosti dosega človek

preko sebe in stvarnosti »pomena«, ki se reflektira v statnem napredku in širjenju in poglabljanju izrazitosti subjektivnega. Če to drži, bi z omejitvijo individualnega postopoma, vendar gotovo izumrl zavesten, progresiven človek in z njim vsi njegovi dosežki. Ker pa danes mnogi ljudje verujejo v absolutnost človekove nemoči in brezpredmetnost njegovega napredka, lahko sklepamo, da so nekateri med drugim tudi to že omejili. Dejstvo je, da smo človeka v mnogih pogledih res degradirali, toda to je samo trenuten produkt neenakosti v razvoju družbe in individuala in ga zato ne moremo razlagati kot dokaz človeške finalnosti. In to toliko bolj zaradi dejstva, da smo šele na začetku človeške zgodovine. Človeku še do danes ni uspelo doseči tistega minimuma razvoja, ki bi vsaj deloma upravičeval njegovo oholo in bahavo verovanje v lastno veličino. V resnici ni nič drugega kot nadut, odvraten majhen črv, ki umre, še preden se nauči živeti. Šele ko bo človek premagal splošne krivice, neenakost in razširjeno alienacijo, bo mogel najti sebe in postati to, kar si že zdaj pripisuje. Samo tedaj bomo dobili resnično »zgodovino«, in zato moramo gledati na današnjo kot na zapiske o življenju in uspehu nekakega »pol-divjaka«, ki je tako drzen, da se v svoji zablodi imenuje vzvišene.

Ker v splošnem teh dejstev ne priznavamo, nas to vodi do zgrešenega predvidevanja razvoja in do mnogih naših težav.

S tem člankom nisem hotel niti izzvati debate niti ustvariti kakršnekoli sinteze, poizkusil sem samo opozoriti na nekaj znanih, a splošno nepriznanih dejstev.

Človek se ni rodil, da bi nekaj tisoč let samo žalostno gomazel in vegetiral na tem planetu. Vedno je težil in tako teži še danes k razumevanju stvarnosti in k emancipaciji, torej k svojemu univerzalnemu kozmičnemu pomenu. Če pa hoče kdaj to doseči, mora pristati na velike spremembe, na celo vrsto ovir in na delno kontrolo časa in prostora. Če zdaj je treba začeti z raziskovanjem in reševanjem problemov, ki naj omogočijo ta cilj. Samo na tak način bomo zavestno postali del kozmičnih zakonov, del življenja.

Borivoj Dedijer